

100

794

Rosmersholm.

Drama v 4 dejanjih. Spisal Henrik Ibsen.

Preložil Ebin Kristan.

ta

Osebe:

Dran Rosmer, posestnik na Rosmerholmu; bivši župnik.

Rebeka West

Rektor Kroll, Rosmerjev svak

Ulrik Brendel

Peter Mortensgaard

Kelseth, gospodinja na Rosmerholmu.

Godi se na Rosmerholmu, stari grajsčini blizu malega primorskega mesta
na zapadnem Norveškem

Prvo dejanje.

Prostorna, po starem, a prijetno urejena soba na Rosmersholmni. Feeno spredaj ob steni peč, okrašena z brezovimi vejicami in svetlicami. Nekoliko nazaj vrata. Zadej dvovelna vrata v predsobje. Na levi okno; pred oknom mizica s svetlicami in drugimi rastlinami. Blizni peči miza, sofa in naslanjaci. Po stenah starejše in novejše potobe priidigarjev, uradnikov in častnikov v uniformah. Okno je odprto, vidi vrata v predsobje in gñnanja vrata. Vidi se staro drevoje drevoreda, ki drži k hiši.

Letni večer. Sonce je že zašlo.

Rebeka West sedi na naslanjaju pri okni in veze velik bel oval, ki je že skoraj gotov. Semtertje pogleda skozi okno, vsoica med svetlicami prostora za oči. Z desne prite gospa Helseth.

Gospa Helseth: Gospodična, sedaj bi bilo pač prav, če bi tako polagoma pogrnila mizo za večerjo?

Rebeka: Pogrnite, pogrnite; saj mora gospod pastor kmalu priti.

Helseth: Ali ne piha tam, kjer sedite?

Rebeka: Malo pač. Prosim, zaprite vrata in okno.

(Gospa Helseth zapre vrata in predsobja; potem gre k okni).

Helseth (pogleda skozi okno in boje zapreti): Ali ne gre tamle gospod pastor?

Rebeka (hitro): Hje! (Vstane). Da, on je. (Za zaveso) Stopite na stran. Ne
me naju videti.

Helseth: Ne, pomislite, gospodična! Sedaj hodi že zopet po mlinski poti.

Rebeka: To mlinski poti je šel tudi predčerašnjem. (Gleda mal zastonj
in okvirjem skozi okno): Sedaj bi pa pač rada videla -

Helseth: Ali se nje čez brv?

Rebeka: Saj to je, kar bi rada videla. (Kratka pauza). Ne, obrnil se je. Zopet
gre okoli. (Ostide od okna). Tak ovinek!

Helseth: E, moj bog, verjame, da je gospoči pastornji hudo, stopiti na to
brv! Ker se je zgodilo kaj takega -

Rebeka (zloži svoje telo): Na Rosmersholmu se hujše dolgo oklepajo mlči,
čev.

Helseth: Gospodična, mislim, da se mlči tako dolgo oklepajo Rosmersholma.

Rebeka (jo pogleda): Mlči?

Helseth: Da; kakor da se ne morejo popolnoma ločiti od omh, ki so jih že
pustili tukaj.

Rebeka: Dokod vam prihaja taka misel?

Helseth: Čemu bi pa pač prihajal beli konj?

Rebeka: Kaj pa je pravzaprav s tem belim konjem, drage gospa Helseth?

Helseth: Oh, saj ni vredno govoriti o tem. Vi ste ne verujete v take
reči.

Rebeka: Kaj verujete Vi?

Helseth (zapira okno): J, gospodična, ne maram, da bi se mi smejali.

(Gleda skozi okno). Ne - ali ni zopet gospod pastor na mlinski
poti?

Rebeka (pogleda): Iri mož? (Stopi k oknu). To je rektor.

Helseth: Zares, rektor je to.

Rebeka: Ne, to je krasno! Se pazite: sem pride.

H Kroll (žalostna kima): Mogoča Beata ni mogla prenašati svetličnih
dišav.

Rebeka: Tudi karv ne; porjavčevala so ji oči.

4

Helseth: Resnično, naravnost čez brv gre. In venčar je bila njegova ratna sestra. Gospodična, sedaj grem pa tja, da poginem mizo. (Odide)

Rebeka (stoji nekaj časa pri okni; potem požreva in smehljaje pokriva. Temni se. Rebeka se obrne na desno, kamor je odšla gospe Helseth):
Traga gospe Helseth, poskrbite, da prite prav kaj dobrega na mizo. Saj veste, kaj ima rektor rad?

Helseth (zgrinja): Poskrbin, gospodična, poskrbin.

Rebeka (odpre vrata v predsobje): Torej venčar enkrat! Prisrčno pozdravljeni, dragi rektor!

Kroll (odloži palico v predsobju): Hvala. Torej vam nisem nastlejen?

Rebeka: Vi? Sram vas boži!

Kroll (vstopi): Vedno ste ljubeznivi. (Ogleda se): Rosmer je peci v svoji sobi?

Rebeka: Ne, izprehaja se, pa je izostal dalje kakor navadno. Toda kma, tu mora priti. (Pokaže na zofa): Pa sedite dotle!

Kroll (odloži klobuk): Lepa hvala! (Sede in gleda po sobi): Kakšno lepo in prijetno ste naredili staro sobo. Povsod svetlice!

Rebeka: Rosmer ima rad sveže svetlice.

Kroll: Pa Vi tudi?

Rebeka: Ja, zdi se mi, da diše tako prijetno, opojno. Prej smo se morali odrekati temni veselju.

Kroll: Kvetobro se spominjam na to. (Z jasnejšim glasom): Kako pa je sicer kaj tiskaj?

Rebeka: Vse gre tiskaj po tistem ni po navadi: Fan je enak dnevi. — Kako se pa godi vam v mestu? Pa tasi gospoj?

Kroll: Ljuba gospodična, ne govoriva o tem. V družini je zmerom kaj, kar ni, kakor bi moralo biti. Zlasti v takih časih, ko, košne in arno sedaj.

(Kratka pauza).

Rebeka (sede na naslonjaci poleg sofe): Zakaj Vas pa ni bilo ~~na~~ priciti, uicah me enkrat, k nam?

Kroll: Saj se ne more kar tako napadati ljudi.

Rebeka: Ce bi vedeli, kako smo Vas pogrevali.

Kroll: - pa sem bil tudi na potovanju -

Rebeka: Tendar samo nekoliko tednov. Bili ste tudi na Gindokst shodih.

Kroll (kima): Ja - kaj pravite? Ali bi bili vajeli kdaj, da bom na svoja stara leta se politichen agitator? Kaj?

Rebeka (smeljaje): Saj nekoliko ste pa vedno agitirali, gospod rektor.

Kroll: No, da - tako, za svojo zabavo. Toda sedaj bo resno. - Ali berete kaj radikalne casopise?

Rebeka: Ja, dragi rektor; ne morem kajiti -

Kroll: Fraga gospodstina, saj nic ne negotvarjam. Nic, kar se tice Vas.

Rebeka: Tudi meni se zdi tako. Saj mora clovek vedeti, kaj se godi.

Kroll: Sploh pa ne zahtevam od Vas, ki ste zena, da zagarnete odloeno ste, liste v mestanskem papiru - clovek bi skorej dejal, v mestanskih vojni, ki dirja pri nas. Vsekakor ste citali, kako se je zljubilo gosp. podom od „Ejin Dobra“, ravnati z menoj? Kaksnih nesramnosti so se predzmiti?

Rebeka: Zdi se mi, da ste jim tudi ti pokazali zobe prav krepko.

Kroll: Seveda sem storil to, prignam. Kajti sedaj mi je zacela izgajati strar. Videli bo tete, da nisem moj, ki bi mirno pretrpel vse to. (Prestrize si besedo.) Ne, ne lotesejmo se novej tega nesramno zelosti, nego predmeta.

Rebeka: Pustiva torej, dragi rektor.

Kroll: Povejte mi rajsi, kako se vam gadi na Rosmersholmu, odkar ste

sami. Ikar je naša nesrečna Beata -
Rebeka: No da, govori se mi povsem dobro. Leveda, v marsikateran ozi-
ru je pragnu; krepenčuje prihaja in fuga. To je naravno. Ikar
pa -

Kroll: Ali nameravate ostati tukaj, mislim - zmerom?

Rebeka: Oh, dragi rektor, prav ničesar ne nameravam. Tako domačo
se čutim tukaj, da se mi zdi, kakor bi pripadala sem.

Kroll: Tudi mami bi se zelo dalo.

Rebeka: In rada sem tukaj; če misli gospod Rosmer, da lahko kaj
storim, da se bolj počuti.

Kroll (jo gleda zimmer): Remiciv - nekaj vzvišenega je v ženi, ki zrtvuje
drugim svojo mladost.

Rebeka: Oh, za kaj pa naj bi živel aicer?

Kroll: Najprej ste misli le rečno nadlogo s svojim kronim, nezno-
nim redukom -

Rebeka: Le ne mislite, da je bil doktor West govil v Trimmalka Ja,
ko neznošen. Grozna pomorska potovanja so ga potela. Potem,
ko smo se preselili sem, je prišlo pač še nekoliko težkih let,
proben je bil obrešen.

Kroll: Kaj niso bila leta, ki so prista pokem, se težja za Vas?

Rebeka: Ne, kako morete misliti to? Saj sem imela Beato tako
od prca rada. Revi je bilo tako zelo treba skrbne nože in
ljubeznive drinže.

Kroll: Kako sem Vam hvaležen, da govorite o njej tako prizanes-
ljivo in blago.

Rebeka (se mi primakne): Hagi rektor, tako prizaneso pravite to, da
sem prepričana: Na dmi Vasé duše ni nič nevolje.

Kroll: Nevolje? Kaj mislite s tem?

Rebeka: Kaj bi bilo tako čudno, če bi se tas neprimerno dotaknilo, ko
visti drugo zapovedovati na Rosmersholmi?

Kroll: Kako je ves svet - !

Rebeka: Torej mi tako? (Pada mi roko). Prisrčna hvata, dragi
rektor.

Kroll: Iščo - za vse na svetu - Tam je pisala taka misel?

Rebeka: Zbala sem se, ker ste tako redko prihajali k nam.

Kroll: Vaša zmoška je bila pa vendar velika, gospodična Westova.
Sicer se pa mi izpremenilo mi stvarnega. Saj ste tekoni vseh
zabujit, nesrečnih let uboge Beate le ki ostrobovali vse v hiši.

Rebeka: To je bilo le takorekoc vladarstvo v imenu gospodinjke.

Kroll: Bodi že kakorkoli. - Veste, gospodična Westova, jaz
ne bi prav nič ugovarjal, če bi ki - toda ne spodbi se
pa, da bi se govorilo o tem.

Rebeka: Kaj mislite?

Kroll: Če bi se zgodilo, da bi zavezeli pragus mesto -

Rebeka: Jaz sem na onem mestu, kjer želim, da bi bila,
gospod rektor.

Kroll: Feto seveda, toda -

Rebeka (seže mi pramo v besedo): Nam vas budi, gospod
Kroll. Kako morete zbijati pale o tako resnih rečeh?

Kroll: Ja, da, naš dobri Rosmer pač lahko misli, da
mi je dovolj in preveč zakona; pa vendar -

Rebeka: Veste, da bi se tam skoraj svezala.

Kroll: Vendar - povejte mi, gospodična Westova, če
smeu vprašati - koliko ste pravzaprav stari?

Rebeka: Nam me je, povedati - devetindvajset let, gos,
pod rektor; trideseto mi teče.

8
Kroll: Da, da, - Rosmer pa: Koliko uštevite leti star? Taja,
kajže. Za pet let je mlajši od mene. Torej najmanj tri,
in trideset. Ždi se mi, da bi to prav dobro soglašalo.

Rebeka (vstane): Da, gotovo. Žvorstno bi se vjemalo. - Ali popi-
jete svoj čas čaja z nami?

Kroll: Hvaležno sprejemam. Naravnost sem se, ostati nekoliko
časa tukej; zekaj zmevati se moram z našim dobrim
prijateljem o važni stvari. Tu da ne dobite zopet norca,
vseh misli, gospodična Westova, pridem zopet, kakor
nekolaj, prav pogostoma sem.

Rebeka: Da, le pritek čisto. (Škiska mi roke). Hvala
vam; resnično, dober človek ste.

Kroll (nekam jezljivo govorjaje): Tako? Ali sem res? To je
zares več, nego stivim doma.

(Gvan Rosmer vstopi z veselo).

Rebeka: Gospod Rosmer, ali vidite, kdo je tukaj?

Rosmer: Gospa Helsethova mi je že povedala.

(Rektor Kroll je vstal.)

Rosmer (blago, polglasno, stekaje mi roke): Dobri zopet
pozdravljeni moji hiši, dragi Kroll. (Polži mi roke na
rame in mi gleda v oči). Dragi, stari prijatelj! Vedel
sem, da bo med nama zopet vse, kakor je bilo v prejš-
njih dneh.

Kroll: Ali, dragi moj, kaj je šlo? Tebe neveda blazna
misel, da je kaj čijega med nama?

Rebeka (Rosmerju): Da, povsle, tako dobro je, da
je bila le domišljija.

Rosmer: Ali je res? Zakaj si se nam pa tako pousem?

umaknit?

Kroll (pesno in tiko): Ker vsem hotel prehajati k Tebi, kakor živ spomin na Troja nesrečna leta, kakor spomin na tjo, ki je kucala v mlinskem potoku.

Rosmer: To je bil nežen čut. Saj si vedno tako obziren. Am, pak zaradi tega mi bilo treba izostajati. - Pridi, sediva na zobo. (Seleda). Ne, meui ni ničeno, misliti na Beato. Kak dan se razgovarjamo o njej. Za nas spada tako, kako se v hišo.

Kroll: Zares?

Rebeka (prizigiva svetila): Ja, resnično.

Rosmer: To je pač naravno. Oba sta jo prisceno ljubila. In Rebek - gospodina Westova, kakor tih jaz, se gave, dawa, da sta storila za ubogo miševico, kar sta le mogla. Ničesar si nimava očitati. Zato je meui mi, lo in mehto, če mislim na Beato.

Kroll: Dragi, krasni ljubljani! Dstej prikem vsak dan k vam.

Rebeka (pode na naslanjác): Ja, le glejte, da ostanete možbeseča.

Rosmer (polagoma): Vsi, Kroll, od srca bi si bil želel, da se ne bi bilo nikdar pretigalo najino občevarje. In, kar se poznava, si bil moj stalni svetovalec. ¹⁷ ~~17~~ ¹⁷ ~~17~~ divjastih let.

Kroll: Ja, da; in pravzelo sem acuil to. - Ali imas sedaj kaj posebnega?

Rosmer: Marsikaj je, o čemur bi rad s Teboj govoril naravnost. Tako prav od srca.

Rebeka: Ja, kajne, gospod Rosmer. Ldi se mi, da mi

10
pa biti tako prav - med stariimi prijatelji.
Kroll: Tu pes mi lahko verjameš, da je še več reči, ki bi se
jaz rad s Teboj pogovoril o njih, kajti sedaj sem aktiven
političar, saj veš.

Rosner: Ja, vem. Kako se je to zgodilo pravzaprav?

Kroll: Moral sem. Moral sem, da ravno nisem imel prav
nič roge. Neumogoče je, da bi človek sedaj še leso gledal.
Sedaj, ko so žalibog politiki dosegli mae - sedaj je skrajš
ni čas. Zato sem tudi pogovoril mali krog svojih prijateljev
v mestu, da so se združili tesneje. Pravim - skrajni čas je

Rebeka (se smehla). Mi ~~mi~~ pravzaprav že malce prepozno!

Kroll: Ne tajim, da bi bilo bolje, če bi bili že prej zagreli
tok. Toda kdo naj bi bil slutil, kaj se zgodi? Jaz mislim,
kor ne. ("Stane in hodi po sobi). Sedaj so se mi pa
resnično odprle oči; kajti uporui dirk je prodrl
re v solo.

Rosner: "Solo"? Pa pač ne v tvojo solo?

Kroll: Resnično, da je. Prav v mojo solo. Kako se Ti
zdi to? Našel sem, da imajo dečki v najvišjem
razredu - se pravi, nekateri dečki - že več kakor
pol leta tajno društvo in da so naraščeni na
Mortensgartov časopis.

Rebeka: Ah, "Svetilnik"!

Kroll: Ja; ali se vam ne zdi, da je to kaj zdrava in
sveta hrana za bodoče uradnike? Ampak najbolj žalj
kostno je to, da so se zgradili najnačarnejši mladenci zoper
mene. Samo sinomerji in ponavljaleci se ne morejo nježiti.

Rebeka: Kaj vam gre to tako k srcu? Jektor?

Kroll: Kako bi ne? Če vidim, da se tako gojezi je delo mojega življenja.

(Tinej): Toda malo da nisem pekel, da naj bi to še bilo, kakor že je. Ampak sedaj prite najhujše. (Ozre se). Tukaj pač ni nikogar, ki bi poslušal za vrati?

Rebeka: J, gotovo ne.

Kroll: Čujte Tonej, da prodira nesloga in napor že v moj lastni dom. Skraj
liti so mi in pokoj mojega družinskega življenja.

Rosmer (vstane): Kaj pravijo? Doma, pri Tebi -?

Rebeka (stopi k rektorju): Ali, dragi prijatelj, kaj se je pa zgodilo?

Kroll: Ali verjameta, da moji lastni otroci - . Skratka, Laurito je načelnik šolske zarote. Hilda je pa izvešla roletno mapo, da shranjuje v njej kvetlucik.

Rosmer: Nikdar bi se mi ne bilo senjalo, da bi pri Tebi - v tvoji hiši -

Kroll: Ne, komu naj bi se bilo senjalo kaj takega? V moji hiši, kjer sta vedno vladovala red in potrdnost - . Ker je bila dovolj le ena stvar, na voljo -

Rebeka: Kako pa gleda vašo soproga na vse to?

Kroll: Glejte, to je izmed vsega najbolj neverjetno. Ina, ki je bila ves čas svojega življenja v velikih in v malih rečeh mojega mnenja in je odobravala vse moje napore, celo ona se nagiba v marsičem na stran otrok. In potem pripisuje meni krivico za to, kar se je zgodilo. Pravi, da gatisam mladino. Prav kakor da ne bi bilo treba tega. In tako imam neslogo v hiši. Sedaj govorim o tem čim mogoče malo. Tako se najbolje potlači. (Hodi po sobi). Oh, da, da, da. (Prekrizje roke na brbtni, postavi se k oknu in gleda v n.)

Rebeka (se približa Rosmerju in mu pravi potihem, naglo, ne da bi rektor opazil): Stori zdaj!

12
Rosmer (enako): Ne vooj.

Rebeka (kakor prej): Prav vooj. (Tola, kakor da ima opravka pri roki, kiti).

Kroll (gre zopet v osprežje): Ja, dragi moj Rosmer, sedaj torej veš, kaj ko polaga duh časa svoje sence na moje domače življenje in na moje delo. In proti tem študijem, pogibnem, razdirajočim, čem duh časa naj bi se ne bojeval, kajkoli ga zasacim? Ja, to hočem pesnično. I pisavo ni y besedo.

Rosmer: Ali npr, da opraviš kaj ne te način?

Kroll: Tsekakor hočem izpolniti svoje državljansko bremensko dolžnost in ždi se mi, da je vsek protijudno misleci in ga dobro stvar storbeči moji dolžan, storiti to. Glej - prav zaradi tega sem vooj prišel k Tebi.

Rosmer: Ali - dragi prijatelj, kaj misliš? - Kaj naj jaz - ?

Kroll: Ti moraš pomagati svojim starim prijateljem. Storiti moraš, kar store druzi. Pomagati, kakor je pač mogoče.

Rebeka: Toda, rekter Kroll, kaj veste, kako malo volje ima gospod Rosmer za take reči.

Kroll: Sedaj mora poskusiti, kako premaga netečnost. Ti ne zasle, dnjei dovolj dogodkov, Rosmer. Tinkaj sedis, pa se zagidavas s svojimi zgodovinskimi zbirkami. Bog obvaruj - vsa čast potovnikom in vseini, kar nisi ob njih. Ampak sednja doba ni primerna za take opravke. Se pomisliti ne moreš, kakšne razmere so po vsej deželi. Moraš bi bil dejal: Vsak pojim je postadjen na glavo. Prjasko delo bo, da se iztrebi vse te zmoti.

Rosmer: Tudi jaz mislim. Ali take vrste delo mi ni kakor mi prijemno.

Rebeka: Pa tudi mislim, da je z gospodom Rosmerjem taka, da ogle,

dnjše reči v življenju bolj z odprtimi očmi, nego prej.

Kroll (obrne): Z odprtimi očmi?

Rebeka: Ja, bolj svobodno, nepristransko.

Kroll: Kaj se pravi to, Rosmer? Saj pač ne moreš biti tako slepoten, da bi te zaslepil tak slinčaj, kakšen je ta, da so gacaso zmagali vojne mnogice?

Rosmer: Fragi prijatelj, saj veš, kako malo razumem politiko. Tendar pa se mi zdi, da je prišlo v zadnjih letih fakorekko več ~~samostalnosti~~ samostalnosti v mišljenju posameznika.

Kroll: In to se ti zdi kar tako dobro? Licer se pa zelo motiš, prijatelj. Le ozeri se, kakšni so nazori, ki vohajo med radikale, tukaj na deželi, kakor v mestih. Prav nič drugačni niso, kakor modrost, ki se jo označuje v „Svetilnikih“?

Rebeka: Ja, Mortensgard ima veliko moč nad mnogimi ljudmi v tem kraju.

Kroll: Ja, da se mora verjeti to! Človek o tako imazano pretelkosti! Človek, ki je bil zaradi nepravostnega razmerja odstavljen od čeliteljevanja - ! Tak človek se rpe, agitirati kot vođa ljudstva! Pa mi gre! Resnično nispara! Slušim, da hoče povesti svoj list. Z ganesljivega vira vem, da rdece spretnega potrudnika.

Rebeka: Le čutno se mi zdi, da mi ti in kasi prijatelji ne postavite nis cesar nasproti.

Kroll: Prav to je, kar hočemo storiti sedaj: Danes smo krpili „Maas“ in List? Zaradi nakupa ni bilo težav. Ampak - (obrne se k Rosmerju) sedaj sem pri svoji pravi želji. Z vodstvom - z žurnalističnim vodstvom je težava. Povej mi, Rosmer, ali ti ne bi dala dobra stvar povod, da bi prevzel vodstvo?

17
Rosmer (skoraj istrasen): Haj!

Prebena: Ne, kako morete misliti kaj takega.

Kroll: Da se plasiš ljindovih slabov in da ne maraš slabok^b, ki bi tam spadal za te - no, to je čisto pametno. Toda selovanje urednika v gabišn, ali bolje -

Rosmer: Ne, ne, dragi prijatelj, tega ne smiš zaktevati od mene.

Kroll: Haj bi tam od prca rad postivil tinki to reč. Toda presegalo bi moje moči. Preobložen sem že z neštevilnimi opravili. - Tebe pa ne ovira nobeno sluzbens selovanje. - Ali bi ti revež, da pomagali, kolikor bi mogli.

Rosmer: Ne morem, Kroll, nisem za tako rabo.

Kroll: Ti da ne bi bil: Prav to si dejal, ko ti je oče postavil sluzbo.

Rosmer: Prav sem imel. Zato sem tinki isel svojo pot.

Kroll: O, le budi tako preten urednik, kakor si bil preten mladigar, pa bomo zadovoljni.

Rosmer: Dragi Kroll, sedaj ti pravim sukret za vselej: Ne storim tega.

Kroll: Ah, torej nam pa vselejkor poroči svoje ime.

Rosmer: Kje ime?

Kroll: Da, že nina Jeana Rosmerja bo dobiček za list. Kar nas je dringot, nehamo itak za izražene ^{Strankarje} ~~Strankarje~~ že. Šlišim, da sem sam razginit za istarskega fa, naticarja. Zato ne moremo prečakovati, da bi list našel z našim lastnim imenom kaklo pot med gas, nehamo množice. Ti pa si se vedno duralal od prepine. Tvoje blago, plemeuto mliljenje - Tvoje nedostalkino postenost - vse to pozna in čista svet daleč nehamo.

15
Ta spodborenje in inglet, ki Ti ga daje preprični duhovniški ro-
ložaj. In končno spoštljivost Tvojega rodbinskega imena -
Rosmer: O, rodbinsko ime -

Kroll (pokazuje na slike): Rosmerji na Rosmersdolu - eni,
komiki in čarlatniki. Visoki in ravni. Sami korektni in
tejni. Pod, ki prebiva že par stoletij tukaj in je že stari-
raj toliko časa prvi v okrajih. (Tolži mi roko na ramo).
Rosmer, dolgan si sebi in tradicijam svojega rodu, da
sodeluješ in da pomagaš varovati, kar se je doslej prizna-
valo za dobro v naši državi. (Obrne se). Kaj praviš ti,
gospodična Westera?

Rebeka (kako se smeljuje): Dragi rektor, meni je neskončno
komično, slišati vse to.

Kroll: Kaj ti? Komično?

Rebeka: Da! Kajti sedaj vam hočem povedati naravnost -

Rosmer: Ne, ne, pridi! Ne sedaj!

Kroll (pogleduje zdaj njo, zdaj njega): Kaj za vse na svetu,
druga prijateljica - rjfm!
(Gospa Helsethova pride z desne).

Helseth: Na hodniku je nekdo. Pravi, da bi rad pogledal go-
spoda pastora.

Rosmer (otleglo mi je): Oh, da. Prosim, naj pride.

Helseth: Sem v sobi?

Rosmer: Da.

Helseth: Toda res ni videti. Taki, da bi se ga lahko našli v
sobi.

Rebeka: Kakšen se je, gospa Helseth?

Helseth: O, nič posebnega, gospodična.

Rosmer: Ali ni povedal, kako mi je ime?

Helseth: Da, zd' se mi, pravi da se piše Helman ali Falso.

Rosmer: Nikogar ne poznam tega imena.

Helseth: In potem pravi, da se imenuje Mlusk.

Rosmer (osnujen): Mlusk - Helman. Ali je nekaj tako?

Helseth: Ja, Helman je peklec.

Kroll: To ime sem gotovo že slišal.

Rebeka: Saj je tisto ime, ki ga je podpisaval oni črtuni -

Rosmer (Krollu): Mlusk Brendlovo privatno ime je.

Kroll: Žgobjevci Mlusk Brendel! Resnično.

Rebeka: Torej je še živ?

Rosmer: Mislim sem, da potuje z neko gledališko družbo.

Kroll: Zadnja vest, ki sem jo slišal o njem, je bila ta, da sedi v prisilni delavnici.

Rosmer: Proste ga, naj pride, gospa Helseth.

Helseth: Ja, da. (Odide).

Kroll: Kaj misliš res kupiti tega človeka v svoji sobi?

Rosmer: I, saj veš, da mi je bil nekaj časa učitelj.

Kroll: Da, vem, da ti je natlačil polno printarskih nazov, kor v glavo ni da ga je Turj oče z bičem izgnal iz hiše.

Rosmer (brutko): Oče je bil krivičnik v svoji hiši major.

Kroll: Te v grobnici mi budi hvaležen za te, dragi moj Rosmer.

(Gospa Helseth odpre Mluskovi Brendli desna vrata, odide in zapre za seboj. Brendel je vgnešene postave, nekoliko strnjšan, toda gibčen in smeten. Lasje ni brada so osiveli. Srčnoga je ogoljena, čevlji slabi. Najee se ne vidi. Na rokah

17
ma stare črne rokavice. Morda imagan klobuk ima stlačen
pod pazduho. (Vroki polico.)

Brendel (je najprej nesiguren, potem gre hitro do rektorja in
mu poviča roko): Dobro večer, Juan!

Kroll: Ne zamerite -

Brendel: Ali si upal, da me viditi še eukrat? Pa še med temi
zoprvini stenami - ?

Kroll: Odprite - (pokleže z roko) Jane -

Brendel (se obrne): Resnično. Tukaj ga imamo. Juan -
drugi moj - Ti, ~~ta~~ ^{ki} sem te imel naprejši - !

Rosner (mu strane roko): Moj stari učitelj.

Brendel: Kljub nekaterim spominom nisem hotel iti mimo
Rosnerskolna brez kratkega obiska.

Rosner: Prisrčno ste tukaj dobro došli. Dobro vrnite se.

Brendel: Aj, pa ničena dama? (Pokloni se.) Seveda gospa
provizora.

Rosner: Gospodična Westover.

Brendel: Pač bližnja sorodnica. In neznanec tam - ?
Vidim, vidim, sicer po poklicu.

Rosner: Ravnatelj Kroll.

Brendel: Kroll? Kroll? Čakaj! Ali mi ste v mladik let
tuh študijski filozofije?

Kroll: Ja, seveda.

Brendel: Ali, parbleu, tedaj sem te vendar poznal!

Kroll: Ne zamerite -

Brendel: Kaj nisi bil -

Kroll: Ne zamerite -

Brendel: - izmed omla krepostnih slabantov, ki so me

naminti iz študentskega društva?

Kroll: To je že mogoče. Prosvedinjem na zoper vsako bližje znanstvo.

Brendel: No, no. Kakor se vam poljubi, gospod doktor. Saj je vseeno. Morda Brendel ostane tisti, ki je.

Rebeka: Namerevate pač, iti v mesto, gospod Brendel?

Brendel: Gospa pastorkjeva je ingamta. Od časa do časa sem prisiljen, izvojevati. Btko za obstanek. Ne obojim fe, ga rad; toda - eufin - sila potrebe -

Rosmer: O, dragi gospod Brendel, kaj mi vrste dovoliti, da bi vam pomagal v čem? Kakorkoli, mislim -

Brendel: Ha, kak predlog? Mar bi oskrinil čisto vej, ki naju zgrinjuje? Nekakor, Ivan, ni kakor ne.

Rosmer: Kaj pa namerevate v mestu? Lahko si misl, kto, da vam ne bo lahko -

Brendel: Le prepusti to meni, dragi moj. Moške so padle. Kakor me rihis med seboj, sem na veli kem popo, stovanju. Ječje je, nego so bila vse moja dosežanja četovanja. (Rekurziji Krolli): Ali smem vnašati gospoda profesorja, eufin nois - če je v vaseu svitovanem mestu kakšen vsaj ponekod dostojen, ugleden in primeren prostor za obod?

Kroll: Največja je dvorana belavskega društva.

Brendel: Ali imate, gospod docent, kak krolificiran rihis v tem gotovo zelo koristnem društvi?

Kroll: Misar nimam opraviti z njim.

Rebeka (Brendli): Obmiki bi se morali do Petra Mortensgarde.

Brendel: Pardou, madame, kakšen otrok pa je to?

Rosmer: Zakaj pa mislite, da je otrok?

Brendel: Ali ne slisim že iz imena, da sodi otrok?

Kroll: Tega odgovora bi ne bil pričakoval.

Brendel: Tota premagam se. Druge nosiš mi. Če je človek - kakor jaz - na točki, kjer se obrača življenje - skleni, jeus je. Stika povsem s tem človekom, napeljem direktno pogajanje -

Rosmer: Ali ste resnično na odločilni točki življenja?

Brendel: Ali ne ve moj dragi nečesc, da stoji Ulrich Brendel vselej resnično tam, kjer stoji? - Da, sedaj oblečem ^{dosedanje} novega človeka. Zapustim rezervi, samo združnost -

Rosmer: Kaj?

Brendel: S krapko roko posežen v življenje. V ospredje stopim. Vastopim. Viharne doba solučnega obrata je, ki dikhams v njej. - Sedaj položim svoj selož na žrtvenstvo sovoste.

Kroll: Mar hvete tudi Vi?

Brendel: Ali pozna tri kajenje občinstvo nastančnejše moje razširjene sprae?

Kroll: Ne, od kar kasreus moram priznati, da -

Rebeka: Jaz sem citala nekatero. Moj rednik jil je ind.

Brendel: Lepa gospodinja, napravili ste svoj cas. To je nič, vredna para, vam pravim.

Rebeka: Tako?

Brendel: Kar ste citali, da. Mojih najznameu sejsih del ne pozna živa duša. Nohed - razven mene.

Rebeka: Kako je to mogoče?

Brendel: Tker niso spisanca.

Rosmer: Ali dragi gospod Brendel -

Brendel: Saj veš, dragi Joan, da sem nekak sybarit. Goj rman.
 Bil sem tak, kar sem živ. Molo mi je, razkošno živati v
 samoti. Tedaj živim dvojno. Desetkrat dvojno. Tudi,
 če so prizdavale glate sanje namno - če se je zmešlo okoli
 mene - če so se porajale v meni nove, stunsople, v nez,
 koninost, plavajoče misli - če so mi vohale sapa s krope
 kirmi perotini - tedaj sem jih preostvaril v pesmi, v
 viziji, v slike. - Tako - v velikih obratih, razjmeš?

Rosmer: Da, da.

Brendel: Oj, kako sem živjal razkošje! Zagonečno blaženost
 potvarjanja - tako v velikih obratih, kakor pravim - mi,
 znanje, hvale, slavo, lovceje vene - vse, vse sem sprejel,
 mal z rokami, ki so se tresle veselja. V svojih tajnih
 domišljajah sem se nasitil radosti - tako opojne, velike

Moll: Hm!

Rosmer: A zapiral nisi nikdar - ?

Brendel: Ne besede. Prosto prvarsko rokodelstvo je vedno rybi,
 jalo v meni nevolji ni gnus. A zakej naj bi profaniral
 svoje lastne ideale, če jih lahko živim sam, v čis,
 tosti? Toda sedaj jih žrtvujem. Desnično - tako mi
 je pri srcu, kakor materi, ki položi najmlajšo hčer
 zemini v naročje. Pa vendar jih žrtvujem, žrtvujem
 jih na oltarju osvoboditve. Cela vrsta dobro pripravbe,
 njih preževanj - po vsej seželi - !

Rebeka (živahno): Ste se kajete velikega, gospod Brendel!

21
Združite najgibše, kar imate.

Rosmer: Ebiro.

Rebeka (pogleda pomenljivo Rosmerja): Koliko jih je pač, ki bi stari,
li to? Ali bi se upali?

Rosmer (povane njen pogled): Kdo ne?

Wendel: Škaf se oživi. To mi osveta srce - in okrepi vojo. Tu
tedaj pristopim k delu. Toda še nekaj. (Rektorju). Ali
mi ne morete povetati, gospod preceptor - če je v mestu
kakšno društvo zmernosti? Društvo popolne zmernosti:
Svedra je.

Kroll: Ja, na krigbo. Sam sem načelnik.

Wendel: Nisem li vam tega bral z obraza? No, tedaj mi pomagaj,
če, da pritem k vam in se zapovem za tedno dni.

Kroll: Društvo - na tedne ne sprejemamo inov.

Wendel: Na združbe, gospod pedagog, Murke Wendel mi nikoli
navigoval takih društev. (Obrne se). Toda ne smem se
predolgo mišlati v tej hiši, ki je tako bogata sponzorov. Če mes,
to moram, da si poiščem primerno stanovališče. Upam, da je
tam pač pristen hotel.

Rebeka: Veli li popeli kaj toplega, meden odsvete?

Wendel: Kaj na primer, milostiva?

Rebeka: Časo čaja, ali -

Wendel: Kvala radodarni gospodinja te hiše; toda ne izkoristim sed
privatne gostoljubnosti. (Pozdravi z roko). Zaravstujite,
gospoda! (Gre do vrat, tam se pa obrne). Ja, res -
Juan - pastor Rosmer - ali bi ne storil povsem stare,
mi nečestitju usluge zaradi starega prijateljstva?

Rosmer: Ja, od prca rad?

26
Brendel: Dobro. Posodi mi toraj - ga dan ali dva - likano srajco.

Rosmer: Ali je to vse?

Brendel: Kajti, vidite, ne morem - toraj. Konec se počje
ga menjati.

Rosmer: Ja. Ali ne potrebujete ničesar več?

Brendel: Ja, ne - morda lahko utrpim kakšno starejšo oblačilo,
no letno sirtujšo.

Rosmer: Ja, da. Seveda lahko.

Brendel: Tu ker sodi k sirtuji par prostevit čevljev -

Rosmer: Tudi to se najite. Čim izpeemo nastor, pošljemo vse
stavari tja.

Brendel: Nikakor ne. Nič sitnosti ne garabi mene. To malenkost
vzamem kar seboj.

Rosmer: Dobro, dobro. Ali pridete toraj z menoj?

Rebeka: Dvornike rajši mene. Jaz in gospa Helseth že postavim
ve to.

Brendel: Nikdar ne torolim, da bi ta angleška dama -

Rebeka: Ah kaj! Le pridete, gospod Brendel! (Obride
na desno).

Rosmer (gledajoči Brendla): Povejte mi - ali vam ne morem nič
služiti še s čim?

Brendel: Resnično ne vem, kaj bi moglo biti to. Toda, grovska
strela - če pomislim - ! Joan - ali imate slučajno osem
kron pri sebi?

Rosmer: Pogledajmo. (Opre devornice). Torej sta dva bankovca
po deset kron.

Brendel: Ja, da, vseeno je, lahko ju vzamem. V mestu mi
gurenjajo to kadar koli. Hvala ti mestem. Ne pozabi,

da sem dobil dva desetaka. Lahko uvi, dragi moj, etini
mladič! Lahko uvi, častiti gospod! (Obrne na desno, kjer
se Rosmer postavi in zapre vrata za njim.)

Kroll: Oče vestni! - To je torej Ulrich Drechsel, ki so hujše nedelaj misli,
ti o njem, da bo se kaj velikega!

Rosmer (Tiho): Vsekakor je imel toliko pognoma, da je živel svoje življenje
po lastni glavi. Zdi se mi, da to tudi ni nič malega.

Kroll: "Laj" - Tako življenje kakor megaro! Skoraj bi mislil, da je on
prav moj, ki bi se enterab zmešal Troje pojme.

Rosmer: O ne! Sedaj sem v vsakem opiru na jarnem s teboj.

Kroll: Rad bi, da bi bilo tako, dragi Rosmer. Zakej ti si izvanredno
sprejemljiv za živnanje v tiste.

Rosmer: Sediva, potem se pomenuim s teboj.

Kroll: Da, tako bo prav. (Seveda na gofo).

(Kratek molk).

Rosmer: Ali se ti ne zdi, da je tukaj čisto ni prijatno?

Kroll: Da, sedaj je tukaj lepo ni prijatno - ni pokojno. Sedaj imas
dom, Rosmer. Jaz sem ga pa izgubil.

Rosmer: Dragi prijatelj, ne govori tako. Tkar je sedaj raz^čepčeno, se
scasoma zopet zaceli.

Kroll: Nikdar več. Kal ostane. Nikoli ne more biti več kakor je bilo.

Rosmer: Postročaj me, Kroll. Mi dva sva si bila dolga leta bližni. Ali
se ti zdi mogoče, da bi se razbito najino prijateljstvo?

Kroll: Nicesar ne pognam na svetu, kar bi naju lahko bilo. Otkol
Ti prite tako misel.

Rosmer: Ker pripisuje tako odločilen pomen poglašavnju razporov in
misti.

Kroll: Da, da; mi dva sva pa vendar precej slojna. Glete glavni te,

24
meljnik uprabačij vselkator.

Rosmer (kibo): Ne. Sedaj ne več.

Kroll (hoče plaviti kristni): Kaj je to?

Rosmer (ga drži): Ne, ostati moraš pri miru, prosim te, Kroll.

Kroll: Kaj naj pomeni to? Ne razumem te. Torej vendar kar naravnost!

Rosmer: Novo poletje je prišlo v moje dušo. Nov mladosten način mišljenja.

In gata stojim sedaj - tam -

Kroll: Kje? - Kje stojis?

Rosmer: Tam, kjer stoji troji otroci.

Kroll: Ti? Ti! To je vendar nemogoče! Kje pravis, da stojis?

Rosmer: Na oni strani, kjer sta Lavrento in Hilba.

Kroll (poves-glavo): Ospadnik! Juan Rosmer ospadnik -

Rosmer: Takto vesel - Takto srečno srečen bi bil sem, če mi pravis ospad, ništvo. Toda vendar sem ti pel neznanske miške. Kajti vedel sem, da ti to pogrovi: britko žalost.

Kroll: Rosmer - Rosmer! Nad tem se ne potolajim nikdar! (Žalostno ga pogledaj): O, da bi čes bi ti čudi ti tam in podpirati. Velo pogrbe v tej nesrečni deželi!

Rosmer: Velo osvoboditve je, ki so delujem ob njem.

Kroll: Da, že vem. Takto je imenijes zapeljivi in zapeljavi. Toda man mišis, da se čime pričakovati osvoboditen od duha, ki se sedaj pri, pravda, da ga struji vse naše drujabno življenje?

Rosmer: Ne pridružujem se duhu, ki vlada tukaj. Nobeni izmed prepirejo, jih je strank. Postanil bom, zbrati ljudi z vseh strani. Kolikor jih le morem. Živeti hočem in vse moči svojega življenja hočem ga staviti za edino - za pravo ljudsko razsvetlo v deželi.

Kroll: Ne žiri se ti torej, da bi imeli dovolj ljudske svetle. Nemis se pa zai narobe, da smo vsi prav napoti, da se pogreznemo v blato,

25
kjer se drugace samo prostak pscuti dobro.

Rosmer: Prav zato dajam ljudski sobi pravo nalogo.

Kroll: Kakšno nalogo?

Rosmer: Iz vseh ljudi - deželi napraviti plemenitost.

Kroll: Iz vseh ljudi - !

Rosmer: Iz toliko ljudi vsekakor, kolikor je mogoče.

Kroll: S kakšnimi sredstvi?

Rosmer: Stem, da jim osvobodim duha in očistim voljo.

Kroll: Sanyar si, Rosmer. Mar bi jih Ti osvobodil? Ti bi jih očistil?

Rosmer: Ne, dragi prijatelj - jaz postlinsim samo, zbrnditi jih ne to selo.

Storiti ga morajo pa sami.

Kroll: Pa mistič, da morajo?

Rosmer: Fa.

Kroll: Z lastno močjo torej?

Rosmer: Fa, prav z lastno močjo. Spruze splok mi.

Kroll (vstane): Ali se hošobi-falk govor duhovnik?

Rosmer: Duhovnik nisem več.

Kroll: Fa, toda - Troja otroška vera - ?

Rosmer: Niman je več.

Kroll: Niman je več - !

Rosmer (vstane): Inštit sem jo, moral sem jo pinstiti, Kroll.

Kroll (je petresen, a premaga se): Tako. - Fa, da, da. Tringostedi pveum.

- Ali si zato najpinstil eruvens službo?

Rosmer: Fa. To sem bil sam s seboj ne jasnem - ko mi je bilo povsem gotovo, da to ni samo hipeh napad, temveč nekaj, česar se ne re, sim in česar se nočem rešiti. ni koli več - sem sel.

Kroll: Toliko časa je torej vrela v Teti? A mi - Troji prijatelj - mis, mo vedeli ničesar. Rosmer - Rosmer - kako si nam mogle skris,

vati tako žalostno pesnico ~

Rosmer: Ker se mi je zdelo, da je to pes, ki se tiče samo mene. Pa tudi nisem hotel Tebe in drugih prijateljev žalostiti po nepotrebnem. hotel sem, da bom kakaj živel kakor doslej: тихо, veselo in zadovoljno. Čistati sem hotel in pogledati se v vsa dela, ki so mi bila dotlej zaprta knjige. Prav vziveti se v veliki svet, pesnice in svobode, ki se mi je razgled sedaj:

Kroll: Odpadnik! Vsaka beseda dokazuje to. Toda zakaj pa vendar priznaš, da svoje tajno odpadništvo ~ In zakaj prav sedaj ~

Rosmer: Sam si me prisilil, Kroll.

Kroll: Jaz? Prisilil sem te - !

Rosmer: Ko sem slibal za Tvoje nasilno ravnanje na shodih - ko sem čital vse Tvoje govore brez hujševini, ki si jih imel tam - vse Tvoje sovražne napade na one, ki so sedaj na drugi strani - Tvoje poglavitne obsodbe naproti Kar - o Kroll - da si Ti mogel postati tak! Tedaj mi je bila dolžnost pred očmi in nisem je mogel odgnati. Združje se pohinjajo v boju, ki se je vnel. Polhoj, veselje in pomirje, ba mora zopet priti s dičo. Zato nastopim sedaj in javno priznam, kaj da sem. In sedaj priznam tudi svoje moči. Ali ne bi mogel biti tudi Ti - In kaj, Kroll ~

Kroll: Nikdar v življenju se ne pobotam z ničujničimi silami družbe.

Rosmer: Torej da se pobojnjemo s plemevitim orožjem, če se ne moremo.

Kroll: Kdor ne gre v odločitvi vprašanjih življenja z menoj, njega ne poznam več. In nobenega obzira mi nisem več dotyan.

Rosmer: Ali velja to tudi zame?

Kroll: Sam si se ločil od mene, Rosmer.

Rosmer: Saj to vendar ni ločitev!

Kroll: Počitev je od vseh, ki so Ti bližje, bližje. ^{Tajeti} ~~positi~~ moraš posledice.

(Rebeka pride z desne in odpre vrata na stegaj.)

Rebeka: Tako, sedaj je na poti na slovesnost svoje velike zlatre. In sedaj gremo lahko k večerji. Prosim, gospod rektor.

Kroll (vzame klobuk): Lahko noč, gospodinja Nestova. Tu kaj nimam iskati ničesar več.

Rebeka (z napetjem): Kaj pomeni to? (Zapre vrata in pristopi): Ali ste govorili?

Rosmer: Sedaj ve.

Kroll: Ne pustimo Te, Rosmer. Prisiliti Te, da prites nazaj.

Rosmer: Tja ne pridem nikdar več.

Kroll: Kidehi bomo. Ti nisi moj, ki bi prenašal osamjenost.

Rosmer: Tako povsem osamjen ne bom. Dva sta, da prenašava. Tu kaj samo to.

Kroll: Ah -! (Snm se ga poloti). Tudi to se! Beatine besede -!

Rosmer: Beata -?

Kroll (odganja misel): Ne, ne - to je bilo grobo - odpriti mi.

Rosmer: Kaj?

Kroll: Nič več tega. Fej! Odpriti mi. Bodi zdrav! (Gre proti vratu, sobju do vrat).

Rosmer (gre za njim): Kroll! Tako se ne sme končati med nama. Jutri prideš k Tebi.

Kroll (v predsobju, se obrne): Š Troje noge ve v mojo hišo! (Vzame palico in gre).

Rosmer (postoji trenutek ob odprtih vratih. Potem zapre in gre k mizi, zji.) Nič ne de, Rebeka. Saj preneseva to. Nas dvoje prijateljev. Ti in jaz.

Rebeka: Kaj si pač mislil, ko je rejal "fej"?

Rosmer: Draga moja, ne brigaj se za to. Sam mi uvel, ker je misel. Toda
jisti gram k njemu. Lahko noč!

Rebeka: Ali greš tuki novej tako zgodaj gor? Po vseem tem?

Rosmer: Novej kakor zmerom. Tako lahko mi je sedaj, ko je končano. Saj vi,
diš - povsem miren sem, draga Rebeka. Ista ti tuki. Ti mirna. Lahko
noč!

Rebeka: Lahko noč, dragi prijatelj! Spi sladko!

(Rosmer odite skozi predsobje. Lisi se njegove korake po stopnicah.)

Rebeka pozvoni zvonec, ki je bližnji peči. Gospa Helseth pride z
desne.)

Rebeka: Sedaj pa zopet lahko pospravite mizo, gospa Helseth. Zakaj
pastor ne more ničesar - rektor je pa ošel domov.

Helseth: Rektor je ošel? Kaj pa je bilo z rektorjem?

Rebeka (vzame svoje ročeno delo): Prorokoval je, da pride huda ne,
vshka.

Helseth: To je menda čudno. Saj ni novej oblaka na nebu.

Rebeka: Če le ne sveda belega konja. Tako tesno mi je, kmalu bo,
mo slisali o takih strahovih.

Helseth: Bog tam odprsti, gospodična! Ne govorite tako grobo.

Rebeka: No, no, no -

Helseth (kroje): Kaj mislite res, gospodična, da je kdo tukaj, ki se
mora kmalu ločiti?

Rebeka: Ne, tega res ne mislim. Pa saj je toliko razumljiv belih konj
na svetu, gospa Helsethova - torej - lahko noč. Grem + svojo
soto.

Helseth: Lahko noč, gospodična!

(Rebeka odide s svojim ročnim delom na desno.)

Helseth (izgane svetlobe, maje z glavo in murra za se): Maj bog -

moj bog! Ta gospođina Westova. Kako govori veasi!

Drugo dejanje.

Rosmerjeva delavna soba.

Na levi vhod. Vozatji odprta vrata z raztegnjeno zaveso v spalnico.
Na desni okno. Pred oknom pisalna miza, na kateri so natisnjenene
knjige in papirji. Ob stenah police za knjige in omare. Skromno po-
histvo. Spredaj na levi starinski kanape, pred njim miza.

Juan Rosmer, v domači srtknji, sedi na naslonjaci pred pisalno mizo.
Razreza knjigo, prelistuje in čita kupa tam.
Trkanje na vratih na levi.

Rosmer (ne da bi se ozrl): Le pridi noter.

(Rebeka Westova pride v jintranju obleki).

Rebeka: Dobro jintr.

Rosmer (prebira list v knjigici): Dobro jintr, draga moja. Ali bi kaj
rada?

Rebeka: Le vedela bi rada, če si dobro spal.

Rosmer: Ah, tako mirno sem spal ni lepo. Nič se mi ni sanjalo. (Obz-
ne se). Pa Ti?

Rebeka: Hvala. Tako proti jintru.

Rosmer: Ne vem že prav, kdaj je ~~ta~~ ~~ta~~ da bi mi bilo tako lahko
pri srcu, kakor sedaj. Ah, pares je bilo dobro, da sem mi po-
vekle

Rebeka: Ja, Ti ne bi bil smel tako dolgo molčati, Rosmer.

Rosmer: Sam ne razjmem. Kako da sem mogel biti tako strah,
peten.

Rebeka: No, saj pravzaprav ni bila strah, netusost -

Rosmer: O, da, da, ves - če pogledam prav do dna, je že bilo tudi nekaj straha, petuosti vnres.

Rebeka: Tem več si pokazal poguma, ko si presekal voz. A sedaj ti povem nekaj, kar sem storila - pa ne smeš biti kriv.

Rosmer: Glav? Kaj pa misliš, draga?

Rebeka: Ja, bilo je morda malce predrzno, toda -

Rosmer: No, le povej.

Rebeka: Svoji, ko je odhajal Henrik Brendel - sem mi dala seboj ne, koliko vestic za Mortensgarda.

Rosmer (z lahko grejo): To pa vendar, draga Rebeka - . No, kaj si mi pa pisala?

Rebeka: Pisala sem mi, da bi ti istregel, če bi ojel morečnega človeka na, ko - svojjo skrb in mi pomagat, kjer bi mogel.

Rosmer: Tega ne bi bila smela storiti, draga moja. Brendel si samo skrb, vala s tem. In Mortensgard je človek, ki ne mara imeti stvari v njim. Saj veš, kaj sva imela.

Rebeka: Ali pa ne misliš, da bi bilo prav dobro, če bi se zopet pobotala?

Rosmer: Jaz - z Mortensgardom? Zakaj misliš?

Rebeka: Ker pravzaprav ne moreš imeti popolnega miru, odkar je pristo to medika in Torje prijatelj -

Rosmer (Jo pogleda in zmaje z glavo): Ali moreš res misliti, da bi se Kroll ali pa kdo drugi izmed njih masčeval - ? Ja bi bili zmožni mi - ?

Rebeka: Prvi jezi, dragi moj - nihče ne more gotovo vedeti. Če pomislim, kako je rektor sprejel -

Rosmer: J, vendar bi ga morala poznati bolje. Kroll je vseskozi poslušajk. Popolnne grem k njemu v mesto, pa se pomenuje.

Sam bom govoril z njim. In, videla boš, kako lahko pojde -
(Gospa Helseth prite, leve).

Rebeka (vstane): Kaj bi radi, gospa Helsethova -

Helseth: Rektor Kroll je spetaj v predsobju.

Rosmer (hitro vstane): Kroll!

Rebeka: Rektor! Ne, le pomisli - !

Helseth: Vprašal je, če me priti gor in če bi lahko govoril z gospodom pastore-
jem.

Rosmer (Rebeka): Kaj sem dejal! - Seveda lahko prite. (Gre do vrat in po-
ključiče čez stopnice): Le pridi gor, dragi prijatelj! Prisrcno ti mi
pozdravljen.

(Rosmer stoji pri odprtih vratih - Gospa Helsethova odide. Rebe-
ka gategne zagrinjalo pred vrati. Potem inrejša to in ono po sobi.
Rektor Kroll prite s klobukom v roki.)

Rosmer (gimpen, s tihim glasom): Dobro sem vedel, da mi bto zadnjikrat -

Kroll: Danes vidim vse v popolnoma prijetni luči kakor večraj.

Rosmer: Kaj ne, Kroll? Klič mi pes - Seveda, ko ti ^{lahko} preudaril -

Kroll: Povsem napak me razjimes. (Oložji klobuk na mizo pri kani,
pejri). Vajno mi je, da govorim s teboj med stisnimi očuni.

Rosmer: Zakaj ne bi mogla gospodična Westova - ?

Rebeka: Ne, ne, gospod Rosmer. Ne grem.

Kroll (jo meri z očuni): In prositi moram gospodičino, naj mi ne zas-
meri, da prihajam tako zgodaj. Da sem jo iznenadel, preden
je imela časa -

Rebeka (osrpnje): Kaj? Klič se vam ne gdi primerno, da hodim po hiši
v jutravnji obleki?

Kroll: Bog obvaruj. Prav nič ne vem, kaj je na Rosmerholmu nas-
vadno in spodobno.

Rosmer: Ali Kroll - danes si pa ves izpremenjen!

Rebeka: Pripravim se, gospod rektor! (Obrne na levo).

Kroll (sebe na kanape): Saj dovoliš -

Rosmer: Ja, dragi prijatelj, sedva ~~ding k dingem~~ na se pogovoriva gampjivo. (Sebe na stol nasproti rektorju).

Kroll: Niti očesa nisem mogel gatismiti. Vso noč sem bejal in razmišljal.

Rosmer: Tu kaj praviš danes?

Kroll: To bo dolga povest, Rosmer. Dovolj da začnem nekaj ko z nrostom. Takko ti povem kaj o Klitki Brendlin.

Rosmer: Ali je bil pri Tebi?

Kroll: Ne. Naselil se je v neki begunci, seveda v najproš, tejši družbi. Bil je mi plačeval, dokler je imel kaj. Po, tem je zmerjal vso družbo s svojgo in z barabami. Ti, cer v tem ozirni je imel prav. Ampak potem so ga nabili in vegli na cesto.

Rosmer: Torej je menda menda nepobogljivo?

Kroll: Tudi sikujo je zastavil. Toda to se mi je baje izkrijpiti. Ali riganes, kao mi je je rečil?

Rosmer: Morda ti sam?

Kroll: Ne. Plemeviti gospod Mortensgard.

Rosmer: A - tako.

Kroll: Priporočavati so mi, da je namenit gospod Bren, del svoj prvi obisk istosti ni plebejen.

Rosmer: To je bila prav seča ramp.

Kroll: Klajpa da je bila. (Nakloni se čez mizo k Rosmer, ju.) Ampak sedaj pra pri onem, glede česar te moram pravit, ker mi to veleva najino staro - najino nekdanje prijateljstvo.

Rosmer: Dragi prijatelj, kaj naj bi bilo to?

Kroll: To je, da igra tukaj v hiši nekdo za tvojim hrbtom igro s Teboj.

Rosmer: Kako moreš misliti to? Kar je Rebeck - , mar je gospodrina Westonova pna, ki ukraja namjo?

Kroll: Prav ona. Kar se tiče nje, lahko razjmem. Saj je bila fakto dolgo gospodinja Tukaj. Ampak vendar -

Rosmer: Dragi Kroll, v tem se pa zelo motiš. Ni dva ne zatajnjeva drug drugemu ničesar na svetu.

Kroll: Ali ti je Tudi priglasila, da je začela popisovati in rediti in, sre, Zilnika?

Rosmer: Oh, menda ~~ste~~ meriš na onih par vrstic, ki jih je dala Klritka Brenkln seboj?

Kroll: To si torej izvedel? - Ali pa odobravaš, da napeljuje na ta način stike z onim piscem skandalov, ki poskuša vsak Teden, postajati me na sramotni oter glede mojega solškega delovanja in Tudi glede mojega javnega nastopanja?

Rosmer: Na to plat vse zadeve pa gotovo še mislite ni. Sicer pa je seveda v svojem delovanju taklo popolnoma svobodna, kakor jaz.

Kroll: Tako? To seveda pač Tudi nova smer -? Kajti tam, kjer stoji, jsi ti, kloji pač Tudi gospodrina Westonova?

Rosmer: Seveda stoji tam. Zvesto pa se skripaj borila in skripaj tra prodala.

Kroll (ga gleda in počasi maje z glavo): Uboji, omanjeni slepec!

Rosmer: Jaz? - Kako ti prikaže to na misel?

Kroll: Ker se ne njam, ker nočem misliti najbližjega. Ne, ne - dej da dogovorim. Ali ti je moje prijateljstvo preskaj - vredno, Ros,

mer? In moje čislanye fidi? Kaj ne da?

Rosmer: Na to vprašanje mi pač ni treba odgovarjati.

Kroll: No, pa so še druge reči, ki zahtevajo odgovore - popolno pojasnilo od Tebe. - Ali preneses faktoritaci zastisanye?

Rosmer: Zastisanye?

Kroll: Ja - da te vprašam o tem in onem, čeprav Ti je morda neprijeten spomin - Glej, Troj od pad - torej Troja osvoboditev, kakor praviš, je v zvezi z marsičem, o čemur mi moraš dati račun, če ti zaradi samega sebe.

Rosmer: Prijatelj, vprašaj, kar hočeš. Skrivati nimam ničesar.

Kroll: Torej mi torej - kaj misliš, da je bil najglobljejši vzrok, da je Beata končala svoje življenje?

Rosmer: Kaj moreš dvomiti o tem? Ali - pravzaprav - kaj se more vpraševati za vzroke glede tega, kar stori nesrečna bolnica, ki ni pri pameti?

Kroll: Ali si prepričan, da je bila Beata prav brez mevdarja? Tve, kakor mislijo zdravniki, da to ni povsem gotovo.

Rosmer: Če bi jo bili zdravniki kdaj videli živo, kakor sem jo gledal jaz pogostoma po tvevi in po noči, tedaj ne bi bili dvomili.

Kroll: Tudi jaz takrat nisem dvomil.

Rosmer: Ej, ne, saj žal da mi bilo mogoče dvomiti. Priporočeval sem Ti o njem nebrzdani, divji strasti, v kateri naj bi se bil zablajal z njo. Oh, kakšno grozo je obrijala v meni! Potem pa, ko se je v gumpih letih obtoževala, brez vzroka, da jo je kar razjedalo.

Kroll: Da, ko je izvedela, da mora do smrti ostati brez otrok.

Rosmer: Pomisli torej — to preganjajoče, grozno trpinčenje zaradi reči, ki je mi zagrešila. Pa da mi bila nezavestna?

Kroll: Hm —. Ali se spominjaš, če ti niel takrat v hiši kakšne knjige o namenu zakona — v naprednem smislu našelobe?

Rosmer: Spominjam se, da mi je gospodična Westova posodila taklo knjige go. Saj veš, da je posedovala doktorjevo knjižnico. Ampak, dragi Kroll, menda ne misliš, da smo bili taklo nepravilni, da bi bili se, znanjali n' bogo bolnico o taklimi rečmi? Lahko se ti zagotim, da smo brez krivice. Njeni lastni izmišljeni živci so jo pognali na one blodne poti brez smotra.

Kroll: Vsekakor ti sedaj lahko povem eno. To je, da je n' boga, razjatoš, cina in prenapeta Beata Konicala svoje življenje zato, da bi ti lahko ko živel srečno — svobodno — po svoji volji.

Rosmer (vzdigne ga na pol o stola): Kaj hočeš reči o tem?

Kroll: Mirno me moraš sedaj poslušati, Rosmer. Kajti sedaj lahko govorim o tem, Rosmer. Zadije leto svojega življenja je bila drag kraj pri meni, protojiti mi svoj strah in obup.

Rosmer: Zaradi te reči?

Kroll: Ena Me. Trvic je prišla in trdila, da si na poti, da odpadeš. Pa se hočeš izneveriti veri svojih očetov.

Rosmer (živahno): Kar praviš, je nemogoče, Kroll! Porsem nemogoče! Motiti se moraš.

Kroll: Zakaj pa?

Rosmer: Da, ker so me še mnogi dravnin in boji, dokler je živele

Beata. In bojeval sem se sam, v popolnistišini, sam s seboj: Se ne verjamem, da bi bila Rebeka -

Kroll: Rebeka?

Rosmer: No da - gospodinja Westova. Da je krajše, jo imenujem Rebeka.

Kroll: Spazil sem.

Rosmer: Zato mi je nerazumljivo, kako bi se bila Beata domislila tega.

In zakaj mi govorila o menoj o tem? Tega mi storila nikdar. Nikdar, ne z besedico.

Kroll: Sroster - prosila in rotila me je, naj govorim jaz o Teboj.

Rosmer: Pa zakaj nisi storil tega?

Kroll: Ali bi bil mogel takrat le za Trenotek dvomiti, da je tisevno bolna? Taka žogica zoper mozo, kakšen si Ti! - Potem je zopet prišla - menda za mesec dni pozneje. Na znanje je bila mimojša, ampak ko je odhajala, je dejala: Sedaj lahko kmalu pričakajo belega konja na Rosmersholm.

Rosmer: Da, da. Beli konj - o tem je govorila čisto.

Kroll: In ko sem postknoal, prepoditi njene žalostne misli, je dejala samo: Nimam več dosti časa. Kajti sedaj se mora Ivan takoj poročiti z Rebeko.

Rosmer (obstane skoraj brez glasi): Kaj pravis? Porociti se? -!

Kroll: To je bilo v četrtih popoldne. - V soboto večer je skočila z brvi v mlinski potok.

Rosmer: In Ti - da nas nisi svaril -!

Kroll: Saj ves sam, kolikokrat je namizavala, da gotovo kmalu! ni vse.

Rosmer: Dobro vem. A vendar - moral bi nas bil svariti!

Kroll: Misel sem na to. A potem je bilo že prepozno.

Rosmer: Toda zakaj nisi pozneje -? Zakaj si zamotal vse to?

Kroll: Kaj naj bi bilo koristilo, da bi bil prišel sem, pa Te mišil in raz-
diral stare pane - Saj sem smatral vse samo za prago, ~~in~~ razpis,
jano domišljajo. - Do snoci.

Rosmer: Sedaj torej ne veš -

Kroll: Ali mi Beata gledala zelo jano, ko je trdla, da odpadeš od vere
svojih otroških let?

Rosmer (ze sepo pravse): Ja - tega ne razumem. To mi je najboj me,
nimljivo.

Kroll: Konecno ali neumeeno - tako je. In sedaj Te vprašam, Rosmer -
kako resnice je v drugi obdobji? - obiskim - v zadnji?

Rosmer: Obdobji? Ali je bila to obdobji?

Kroll: Morda nisi payl na besede. Idi ti hoče, je rekla - Zakaj? No?

Rosmer: Ja, da lahko poročim Rebeko -.

Kroll: Prav tako se ni glasilo. Beata se je vprašala drugace. Tejala
je: Nimam veči dosti časa. Kajti sedaj se mora Juan takoj po-
ročitiz Rebeko.

Rosmer (ga gleda nekaj časa, potem vstane): Sedaj Te razumem,
Kroll.

Kroll: No - kaj odgovarjaš?

Rosmer (miren, bryla se): Na tako neyastisano - v etimi prvi odgo,
vor bi bil, da bi Ti pokazal vrata.

Kroll (vstane): Dobro je.

Rosmer (se postavi predenj): Postrojaj me sedaj. Veči kakor leto dni - od,
kar je odšla Beata - vse živela Rebeka Westove in jaz sama ne
Rosmersholmni. Ves ta čas si vedel, česa naju je doživela Beata.
Toda niti za hij nitem opazil, da bi Te bilo zbegalo nejnino
skupno življenje.

Kroll: Zvedel sem o te snoci, da je moj odpadnik in - osvobo,

jena jena, ki givita skrinaj.

Rosmer: Ah! - Ne verjamesi torej, da je pri odpadnikih in pri osvobodjenih ljudi tako malo smisla za čistost? Ne verjamesi, da imajo čut pravosti v sebi kakor prirodni nagoni?

Kroll: Ne zamiram preveč takih pravosti, ki nimajo svojih korenin v cerkveni veri.

Rosmer: In to misliš, da velja Fridriha Rebeta in zame? Za razmerje med menoj in Rebeta?

Kroll: Zaradi rajni ne morem zapustiti marcuja, da mi globoklega prežuda med svobodno mislijo in - km.

Rosmer: In - kaj - ?

Kroll: - In svobodno ljubeznijo - če že hočeš shisati.

Rosmer (kito): In mi te vram, reci mi to? Tebe, ki me poznaš od zgodnje mladosti.

Kroll: Prav zato. Vem, kako lahko implirajo na te ljudi, ki občujejo z njimi. In ta Troja Rebeta - no, ta gospodična Westova - saj je se nepoznano natančneje. Skratka, Rosmer - ne občujam nad Teboj. In sam - poskušati morai, da se rešis pravocamo.

Rosmer: Rešiti se? Česa?

(Gospa Helsethova pogleda skozi vrata na levo.)

Rosmer: Kaj bi radi?

Helseth: Hotela sem prositi gospodičino, da bi mišla dol.

Rosmer: Gospodičino mi tukaj?

Helseth: Tako? (Ogleda se). To je veridac čutno. (Obide).

Rosmer: Fajal si - ?

Kroll: Potrdijaj me sedaj: Kaj se je tukaj na skrivaj govorilo, ko je se žirala Peate - in kaj se se sedaj govori tukaj - tega nočem natančneje preiskovat.

Ti. Saj si bil tako zelo nesrečen v svojem nekond. In
 sinki to se ti mora pritoževati v opravilcupe -
Rosmer: Kako slabo me nemarke poznajo - !

Kroll: Ne segaj mi v besedo. Reci sem hotel to - če se mo,
 pa nadaljevati to skripto življenja z gospodinjino Nestors -
 tedaj je vsekarso potrebno - da gremo svoj preobrat -
 žalostni spravi, do katerega se je zapeljala ona. Podrži me!
 Podrži me! Pravim, če že mora biti, tedaj lahko v
 božjem imenu verjeto in moliti in meniti, kar hčes - na
 svo plat, kakor na dringo. Ali obravi svoje nazore vsej zase.
 Saj je to povsem posebna reč. Saj vplod ni potrebno, raz,
 ki čati kaj takega po vsej državi.

Rosmer: Neui je potrebno, da videm iz lažnjivega in dvojnega,
 ga položaja.

Kroll: Ali ne pozati, kaj si dolžan traherjam mejeza sodni Ros,
 mer! Oclavnik Esson je bil Rosmersholm iz ^{hodisce} ~~iz~~ se,
 da in neavnosti - sprotilivega citlanya vsega, kar prizna,
 vaji in potrjujejo narobiti iz naše Priziti! Ves kaj je
 dobil svoji lve od Rosmersholma. Povzročilo bi žalostno
 zmedo, ki se je ne bi moglo nikdar več popraviti, če bi
 se izvedelo, da si se sam odrekal vsega, kar naj imes,
 injem Rosmerjeva roblinsko mizel.

Rosmer: Tragi Kroll - tako ne morem smatrati te reči. Zdi
 se mi, da mi je neizvejna dolžnost, napraviti nekoliko
 svetlobe in veselja tujak, kjer je Rosmerjen rod tekoni
 dolge, dolge duhe razvijal samo temo in potlačevanje.

Kroll (ga strogo pogleda): Da, to bi bilo tortojns depanje za
 moza, s katerim izjume rod. To le jisti. To ni primerno

41

delo za te. Ti si instruiran je za življenje tolega ničemur
jaka.

Rosmer: Ota, to je mogoče. Ampak laže se mi neudar krasi
evrhat - življenja baj!

Kroll: Življenja baj - ali ~~ne~~^{ves} kaj bo iz tega? Baj na življenje
ni smrt z vseni tvojimi prijatelji.

Rosmer (tako): Menja neudar niso vsi tako fanatični kakor ti.

Kroll: Sampljwe ti se ni, Rosmer. Neizkušene žive. Nič ne
slitiš, kako strasno se grese verjta nad Teboj.

(Gospa Helsethova pogleda skozi vrata na teri).

Helseth: Gospodična me je poslala uprašat -

Rosmer: Kaj pa je?

Helseth: Doli je nekdo, ki bi rad govoril z gospodom pastoryem.

Rosmer: Ali je morda Fisti, ki je bil snoci Fuhaj?

Helseth: Ne - gospod Mortensgard je!

Rosmer: Mortensgard?

Kroll: Aha! Tam smo že! Tam že.

Rosmer: Kaj pa hoče od mene? Zakaj ga niste poslali proč?

Helseth: Gospodična je rekla, naj le uprašam, če sme priti gor.

Rosmer: Recite mi, da je nekdo -

Kroll (gospa Helsethovi): Le pošljite ga sem.

(Gospa Helsethova otide).

Kroll (vzame klobuk): Umaknem se - za sedaj. Toda glavne bitke
se niso dobojevala.

Rosmer: Potim se ti, Kroll - z Mortensgardom nimam ničesar opraviti.

Kroll: Mi več Ti ne verjamem. Ničesar ne. Odklej Ti ne verjamem v no, benem ozirom več. Sedaj je boj brez prijananja. Poskusimo rešiti, ali ne izpostavimo Trojega npliva.

Rosmer: O Kroll - kako stojis sedaj na miškem, na globokem!

Kroll: Faz - ? In to mi pravi etovek, katerim si Ti? Misli na Beato!

Rosmer: Ali prihajaš zopet s tem?

Kroll: Ne. Uganko mlinskega potoka moraš skušati, da jo rešiš po svoji vesti - če imaš še kaj takega.

(Peter Mortensgard pride tko z leve. Najhen, sili močje, redkih roletkastih las in brade.)

Kroll (s sovražnim pogledom): Torej - "Svetilnik" - Trižgan na Ros, merskolun. Da, sedaj pa ne morem več dromiti, v kateri smeri moram krmariti.

Mortensgard (mirno): "Svetilnik" bo vselej prižgan, kadar bo treba posvetiti gospodn rektorji.

Kroll: Da, dolgo ste karali dobrovoljo. Seveda je zapoved, ki pravi, da ne smemo po krivem pricati zoper svojega bližnjega -

Mortensgard: Ni treba, da bi me gospod rektor počeval o zapovedi.

Kroll: Tudi ne o testi?

Rosmer: Kroll - !

Mortensgard: Če bi bilo treba, bi bil pač gospod pastor najbolj poklican.

Kroll (s pitičjemo porogo): Pastor? Da, nedvomno je pastor Ros, mer najbolj poklican v tej stvari. - Dobro zabevo, gospoda! (Oide in zalopintne vrata za seboj).

Rosmer (gleda ga njim in govori zase): Ja, da - bojiš Jaka. (Obrne se).

Gospod Mortensgard, prosim, povejte mi, kaj Vas vidi k meni?

Mortensgard: Pravi prav sem iskal gospodično Westovo. Menil sem, da se ji moram zahvaliti za prijazno pismo, ki sem ga točič dobil od nje.

Rosmer: Tem, da vam je pisala. Ali ste govorili g upo?

Mortensgard: Ja, nekoliko. (S slabim smehljajem). Misal sem, da so se v marnicem izpremenili napori na Rosmersholm.

Rosmer: Moji napori so se izpremenili v mnogo pečeh. Skoraj bi deljal - o vseh.

Mortensgard: Gospodična je dejala Jaku. In zato je mislila, naj bi šel gor, da bi se kaj pomecut z gospodom pastorejcem.

Rosmer: Kaj, gospod Mortensgard?

Mortensgard: Ali vam povedati v, Svetilnik, da ste dobili drugac, ne misli in da se pri druzinjete svobodni misli in napredku?

Rosmer: To lahko storite. Se prosim Vas, da poveste.

Mortensgard: Tedaj bo jutri zjutraj v listih. To bo relikva in vajna novost, da misli pastor Rosmer na Rosmersholm, da se lahko bojnije za prosveto trdi v tem pomenu.

Rosmer: Ne razumem Vas prav.

Mortensgard: Pravim nam rec, da je za naso stranko vselij močna moralna opora, ce pridobimo Jaka pesnega, kriscinsko mislečega pristana.

Rosmer (nekoliko zacuden): Kaj torej ne veste -? Ali vam gospodična Westova ni povedala trdi tega?

44

Mortensgard: Česa, gospod pastor? Gospodičini se je zelo mudi. Dejale je, naj grem le gor, vse dnigo da igrem od Vas.

Rosmer: Teda j'vam povem, da sem se popolnoma osvobodil. Na vse strani. Nobenih stvari nimam več z nanki cerkve. Istej me te peči ne brigajo prav nič več.

Mortensgard (ga gleda začuden): Ne, če bi bil sedaj mesec padel z nebes, se ne bi bil bolj — ! Gospod pastor je drekka sam — !

Rosmer: Fa, sedaj sem tam, kjer bi moral biti že davno. To torej j'ntri lahko objavite v „Svetilniku“?

Mortensgard: Tudi to? Ne, dragi gospod pastor Rosmer —. Ispuščite — ampak ne izplacā se, da bi se dotikali te stvari.

Rosmer: Fa bi se ne dotikali?

Mortensgard: Sedaj se ne, menim.

Rosmer: Toda ne razumem —

Mortensgard: Fa, vidite, gospod pastor —. Mislim, da ne poznate vseh razmer tako kakor jaz. Toda če ste se pr'prijeli svobodomu, selni stvari ni če se hočete — kakor pravi gospodičine Westo, va — nedeleževati gibanja — Teda j' pač želite, da bi karistični stvari ni gibanjū, kolikor le morete.

Rosmer: Fa, to bi od srca rad.

Mortensgard: No, Teda j'vam povem, gospod pastor: Če očitno pokazete svoj odpad od cerkve, si zavezete pove že od vsega začetka.

Rosmer: Ali mislite res?

Mortensgard: Fa, prepričani bodite, da Teda j' ne opravite onogov več. In povrh tega, gospod pastor — svobodni slecew imamo že

45

za naprej dovolj. Malo da nisem dejal - preveč imamo takih. Cesar potrebuje
stranka, so krščanski elementi, nekaj, kar mora vsakdo spoštovati. To je,
česar nam nedostaja. Zato je najbolj primerno, če molčite o reči, ki ne
brigojo občinstvu. Vidite, to je moje mnenje.

Rosmer: Tako. Torej nimate pojma, da bi začeli z menoj, če javno
priznam svoj odpad?

Mortensgard (maje z glavo): Nerač staram to, gospod pastor. Zadnji čas
velja za me pravilo, ne podpirati nikogar in ničesar, kar se hoče
gledati v cerkveni zadevi.

Rosmer: Mar ste se zadnji čas sami povrnili k cerkvi?

Mortensgard: Ne dotikajva se te reči.

Rosmer: Tako je torej. Da, tedaj Vas razumem.

Mortensgard: Gospod pastor - spomniti bi se morali, da jaz - zlasti
jaz - nimam popolne svobode delovanja.

Rosmer: Kaj pa Vas veže?

Mortensgard: Zagnamenan človek sem - to me veže.

Rosmer: Ah, tako!

Mortensgard: Zagnamenan človek, gospod pastor. Tega zlasti. Ki ne bi
smeli pozabiti; saj ste mi prav ti prvi pritisnili pečet na
čelo.

Rosmer: Ali bi bil takrat tam, kjer sem sedaj, bi se bil bolj oprezno
dotaknil vaše gnote.

Mortensgard: To mislim sam. Toda sedaj je prepozno. Zagnamenati
ste me enkrat za vselej. Za vse življenje. No, menda ne razumete
popolnoma, kaj to pomeni. Ampak sedaj obiščite sami banko

Imalni bolečino, gospod pastor.

Rosmer: Jaz:

Mortensgard: Ja. Saj pač ne mislite, da poznaj Rosmer in njegov kraj
otprisočanje grehar za gločir, kakšen je tās? Slisati je, da bo "Maas"
mi lošt sedaj zelo krvav. Lahko se zgodi, da botete trdi ki se zapna,
menan moč.

Rosmer: Čitim se nedotakljivega na vsakem posebnem področju, gospod
Mortensgard. Mojege vedenja se ne more napadati.

Mortensgard (z mimnim smehajem): To je bila velika beseda, gospod
pastor.

Rosmer: Moje. Toda pravico imam, izreči veliko besedo.

Mortensgard: Tudi če bi fatto feim elhito preiskali svoje vedenje, kakor
ste nekda preiskavali moje?

Rosmer: To pravite fatto čitno. Na kaj pa merite? Ali je kaj posebne,
ga?

Mortensgard: Ja, posebna reč je. Ena sama. Ampak ja bi bila lahko
dovolj huda, če bi hudoobni nasprotniki izvedeli ganjo.

Rosmer: Hodite tako prijazni, ne mi povejte, kaj naj bi bilo to.

Mortensgard: Gospod pastor, ali ne morete riganiti sami?

Rosmer: Ne, nikakor ne.

Mortensgard: Ja, da, forej moram pač na dan. - Čitno pismo je v
mojih rokah, ki je bilo spisano Tukaj na Rosmersholmni.

Rosmer: Ali mislite na pismo gospodine Westore? Mar je fatto
čitno?

Mortensgard: Ne, to pismo ni čitno. Ampak dobl sem eutroch dringo

pismo odtor.

Rosmer: Tudi od gospodine Westove?

Mortensgard: Ne, gospod pastor.

Rosmer: Torej od koga? Od koga?

Mortensgard: Od rajne gospe.

Rosmer: Od moje žene! Pa ste dobili pismo od moje žene?

Mortensgard: Ja, dobil.

Rosmer: Kdaj?

Mortensgard: To je v zgodnjih časih rajne gospe. Poltrideso leto in tega ne biti tega. In to pismo je tako čudno.

Rosmer: Veste pač, da je bila moja žena takrat duševno bolna.

Mortensgard: Ja, vem, da jih je mnogo verjelo. Ampak zdaj se mi, da se pismu ne sogna tega. Če pravim, da je pismo čudno, mislim to v drugem smislu.

Rosmer: Kaj za ves svet bi vam bila imela pisati moja uboga žena?

Mortensgard: Doma imam pismo. Zaprta je približno tako, da živi v velikem strahu in grozi. Kajti v tem kraju je toliko hudoobnih ljudi, pravi. In ljudje mislijo le na to, kako bi vas ječili in vam škodovali.

Rosmer: Meni?

Mortensgard: Ja, tako je v pismu. In sedaj mi je najbolj čudno. Ali naj povem, gospod pastor?

Rosmer: Ja, gotovo! Vse. Brez pridržka.

Mortensgard: Polnoljna gospa me prosi in prosi, naj bi bil veliki konj. Če, pravi, da je bil gospod pastor oni, ki me je dal postaviti od

učiteljevaya. Potem me pa prav prisrčno prosí, naj se ne mačujem.
Rosmer: Kako je pa mislila, da bi se lahko mačevali?

Mortensgard: "Pisnina" je to: če bi svedel za govorice, da se gode grešne reči na Rosmersholmu, naj nič ne verjamem; kajti samo hudoobni ljudje jih razširjajo, da bi vas peknilo nesrečo.

Rosmer: Kaj je to "pisnina"?

Mortensgard: Ob putiki ga sami lahko berete, gospod pastor.

Rosmer: Ampak ne razumem - ! Kaj pa je mislila, da bi nameravale hudoobne govorice?

Mortensgard: Proč, da je gospod pastor odpadel od vere svojih mladit let. To je gospa Dločina kaj-sta - fakret. Potem pa - hm -

Rosmer: Totem?

Mortensgard: Potem pa pride - to je precej zmereno - da ne ve' nič, sar o megrestnem razmerju na Rosmersholmu. Ja se njej mtk, dar ni zgodila krivica. In če bi se razširile take govorice, me roti, da naj se jih ne dotaknem v "Sveti. luteri".

Rosmer: Ali ni v pisnini nobenega imena?

Mortensgard: Ne.

Rosmer: Kdo vam je prinesel pisno?

Mortensgard: Obljubil sem, da me povem. Prineslo se mi ga je nekaj ga recira, iz o mraku.

Rosmer: Če bi bili takoj pospremasali, bi bili svedeli, da moja žena ni bila povsem pri zavesti.

Mortensgard: Vprašal sem pač gospod pastor. Ali reči moram, da mi je sem dobil prav tega vtiska.

Rosmer: Ne. A gataj me sedaj prazgajati obveščate o tem starem, zme-
denem pismu?

Mortensgard: Ker vam hočem svetovati, da bodite zelo zelo previdni,
pastor Rosmer.

Rosmer: V svojem vedenju, menite?

Mortensgard: Da. Misliti morate vedno na to, da posledaj nitte več po-
svičen.

Rosmer: Torej ostanete mi tem, da imam kaj zatajevati?

Mortensgard: Ne vem, gataj me to človek, ki se je osvobodil, ni žival svo-
jega življenja, kolikor le more. Ampak bodite posledaj previdni.
Allo se dvigne kakšna govornica, ki nasprotuje predsednikom, tedaj
bodite prepričani, da bo morela vsa pobodomiselna starija
posttrati hude besede. — Zdravstvijte, pastor Rosmer.

Rosmer: Da ste zupravi.

Mortensgard: In sedaj grem naravnost v Firkarno, da mi de velika
novica v „Inetilmik“?

Rosmer: Objavite vse.

Mortensgard: Objavim vse, kar je treba vedeti, dobrim hintonem. (Voznja,
vi in odide. Foller je na stopnicah, vstane Rosmer pri vratih.
Sliši se zapiranje duri.)

Rosmer (pri vratih, s pitosemim glasom): Pabella! De -. Hm. (Glas,
no) Gospa Helsethova - ali je gospodina Westona dobi?

Helseth (v predsojni): Ne, gospod pastor, Firkaj je mi.

(Zagrincalo v ozadju se razmatane. Rebera se prikaže med
vratih).

Rebeka: Rosmer!

Rosmer: Kaj! Ali si bila moji spalnici? Fraga moja, kaj si pa delala tam?

Rebeka (pripetani k njemu): Pristil se vala sem.

Rosmer: Ali, Rebeka! Kako si mogla?

Rebeka: Ja, lahko sem. Tako grdo je dejal - on o moji jutraunji obleki -

Rosmer: Ah, bila si torej notri, Fridi ko je Kroll -

Rebeka: Ja. Vedeti sem hotela, kaj kaže za onimi besedami.

Rosmer: Saj bi Ti bil povedal jaz.

Rebeka: Težko da bi mi bil povedal vse. In gotovo ne z njegovimi lastnimi besedami.

Rosmer: Kaj si shišala vse?

Rebeka: Mislim pač, da recinoma vse. Za freustekl sem morala dol, ko je prišel Montenegro.

Rosmer: In potem si se vrnila gor -

Rebeka: Ne bodi tako zate, dragi prijatelj!

Rosmer: Vse lahko storijo, kar misliš, da je prav. Topolno svobodo imas. - Toda kaj praviš sedaj, Rebeka? J, gdi se mi, da te nisem nikdar potreboval tako, kakor sedaj.

Rebeka: Pripravljene sta bila vendar vedno na to, kar pride nekdo.

Rosmer: Ne, ne - na to ne.

Rebeka: Na to ne?

Rosmer: Mislim sem pač, da nekdo lahko oblatijo in očiunicijo najino lepo, čisto prijateljstvo razmere. Ampak ne, da bi

to stopil šroll. I njem ne bi bil nikdar mislil tega. Pač pa o veliki množici ljudi z njemimi črnimi črti in neplemenitimi očmi. Oh da - imel sem pač razloge, da sem tako ljubosumno in peščotanom pokrival najino grobo. Bita je neverna tajnost.

Rebeka: Haj bi se človek brigal za sorbo šingih! Taj vera sama, da zna brez krivice.

Rosmer: Jaz? brez krivice? Ja, to sem res mislil - do danes. Toda se, dan - sedaj, Rebeka -

Rebeka: Ja, pa sedaj - ?

Rosmer: Kako naj si razložim stransko Beatino obtožbo?

Rebeka (živahno, nevdjno): Oh, ne govori o Beati! Ne misli več na Beato. Sedaj si se končno vendar pomiril zaradi njene smrti.

Rosmer: Otkar sem izvedel to, je takorekoč stransko oživela.

Rebeka: O ne - ne smej, Rosmer - ! Ne smej - !

Rosmer: Ja, pravim. Poskusiti morava, kako bi pregledala stvar do dna. Kako je mogla zabloditi do te nesrečne zmotke?

Rebeka: Meni da ti pač ne prihaja dvom, da je bila skoro blayna?

Rosmer: Oh, da - saj prav tega ne vem več gotovo. In kajven tega - ako bi bilo tako -

Rebeka: Ali bi bilo tako? Haj tedaj?

Rosmer: Menim: Tje naj tedaj isčenu naj bližji izgork, da se je blaynost polastila njene bolne duše.

Rebeka: Oh, naj naj pa koristi, če se pogreješ v tako razmisljanje je!

Rosmer: Ne morem drugace, Rebeka. Ne morem prepoviti teh glasov.

dajših dvomov, čeprav ti nisi nič vse.

Rebeka: Ne prenehoma se vrteti okrog ene težave, je lahko nevarno.

Rosmer (koti nemiren in zamislen ho sobi): Moral sem se izdati na kak način. Morala je opaziti, kako srečnega sem se čutil ob onega dne, ko si ti prišla k nam.

Rebeka: Ja, dragi prijatelj, pa če bi prav bilo tako - !

Rosmer: Videla boš - opazila je, da sta čitela enake knjige - Da sta se iskala in da sta se pogovarjala p vsak novih rečeh. Toda jaz ne razumem! Jaz sem tako skrbno pazil, da ti jo varoval. Če se njo, mislim, se mi zdi, da sem skrbel kakor za svoje življenje za to, da ne bi prišla v dotiko z najimimi zadevami. Mar ni bilo tako, Rebeka?

Rebeka: Ja, da, resnično si ravnal tako.

Rosmer: Ja ti hudi. Pa vendar - ! Ah, grozno je, misliti na to. To, kaj je v svoji bolehni ljubezni motčila in motčala - pa naju je opazovala - vse to opazila - in vse si je napak razlagala.

Rebeka (stisne roke): O, jaz ne bi bila smela nikdar priti na Rosmer'sholm.

Rosmer: Oh, če pomislim, kaj je motiče ustrepla! Vso grozoto, ki je v svojih bolnih možganih mislila, da jo lahko rešita in rešitavi. - Ali mi nikdar govorita, Teboj p čem, kar bi ti bilo integriteto pokazati sled?

Rebeka (kakor preganjana): H menoj? Mar misliš, da bi bila tedaj ostala še še en dan tukaj?

Rosmer: Ne, ne, razume se. - O, kako bi jo je morala prebiti! In

sama se je morala bojevati, Rebeka. Obripana in povsem sama. - In potem končno v srce segajoča - obtoževalna zmaga - v milinskem potoku! (Pade na stol pri pisalni mizi, npre roke na mizo in si zakrije obraz z rokami).

Rebeka (se mi od gladej previrtno približa): Sedaj me poslušaj, Rosmer. Če bi imel tako moč, da bi lahko zopet prikladal Rebeko - k sebi - na Rosmersholm - ali bi storil to?

Rosmer: Ah, kaj vem, kaj bi storil ali opustil. Za nič nimam misli, kakor za to - kaj je nepreblicno.

Rebeka: Sedaj bi bil moral reči: živi, Rosmer. Zadel si se. Po polnoma si se osvobodil - na vse strani. Čutil si se prečnega in lahkega.

Rosmer: Oh da, tako je bilo res. In sedaj načemrat ta umičujoča težja.

Rebeka (stoji za njim, z rokami na naslonu): Kako krasno je bilo, da, dar sva v mirni sedela ~~in~~ doli + sobi. Pa sva si vzajemno pomagal, in prejavati ^{novi} načrte za življenje. Poseci si hotel + živo življenje, v živo življenje dneva, si dejal. Kakor resilen stih si hotel iti od ognjišča do ognjišča. Druha in voljo osvojiti. Plemenitost vstrvarjati. vseotrog - v širih in širokih krajih. Plemenitost.

Rosmer: Vesele plemenitost.

Rebeka: Ja, vesele.

Rosmer: Kajti veselje je, kar plemenitost je duše, Rebeka.

Rebeka: Ali misliš, da ne Fridi - bolečina - Velika bolečina?

Rosmer: Ja - če ti se jo moglo premagati; popolnoma premagati.

Rebeka: To je, kar moram.

Rosmer (maje oči gno z glav): Teja ne pomagam nikoli popolnoma.

Kedns ostane do sm. Vprašanje - Nikdar več ne borem mozel nji
vati onega, kar tako razkošno zalisa življenje.

Rebeka (tiče, za naslonom): Kaj misliš, Rosmer?

Rosmer (jo pogleda): Tika, vesela neboljnost.

Rebeka (se nimačne za korak): Ja. Neboljnost. (Kretel moka).

Rosmer (vipe zopet komolce na mizo, podpre glavo in gleda nadse):

In kako je znala kombinirati. Kako sistematično je sestavila vse.

Kajnej jo obitejšo pomisleki zaradi moje prave vernosti. - Kako

se je takrat mogla domisliti tega? A domislila se je. In iz

pomislekov je vyla gotovost. In potem - da je bilo lahko,

smatrati. Inai vse Dingo za Bumbiro. (Posadi se pokonci in poteg,

ne z rokami skozi lasce). Oh, vse one dirje domisljuje! Neprav,

horna se povračajo. Prav čitim jih. Nem. Vseu hip pridive in me

spominjajo na mrtvo.

Rebeka: Kakor beli konj na Rosmersholm.

Rosmer: Ja, prav tako. V temi ^{vihrajo} ~~se~~ seminitje. Popolnoma tlo.

Rebeka: In zaradi tega nesrečnega izmisleka izpidečo žisto življenje,
ki si je bil že prijel?

Rosmer: Prav imas, tako je. Tako, Rebeka. Toda sedaj nimam več svoj
bote, da bi volil. Kako naj bi se pečil tega?

Rebeka: I tem, da si ustvaris nove razmere.

Rosmer (dvigne praprimen oči): Nove razmere?

Rebeka: Ja, nove razmere napram svetu. Živi, delaj, ustvarjaj.

Ne sedi tukaj na si ne beli glave z nerazrečnimi stgankami.

Rosmer (vstane): Nove razmere? (Hodi sem terti, nastavi se pri vratih pa prite nazaj.) Vprašanje mi prite na misel. Ali se nisi Fridi Ti že tako vprašala, Rebeka?

Rebeka (težko popreca): Povej mi - kaj - da misliš.

Rosmer: Kakšno obliko naj dobi po tvojem mnenju obdelj najino razmerje?

Rebeka: Mislim pač, da najino prijateljstvo lahko pretopi - karkoli prite.

Rosmer: No, nisem mislil prav tako. Ampak ono, kar najin je od začetka privedlo skupaj, - kar najin je tako močno združilo - najina skupna vera v čisto skupno življenje moja in tve -

Rebeka: Da, da - pa kaj potem?

Rosmer: Menim torej, ali mi tako razmerje, kakšno je najino, najis bi primerno za življenje v tistem, srečnem miru - ?

Rebeka: Kaj torej - !

Rosmer: A sedaj se mi odpira pogled na življenje polno boja in nesmi, ra in silnega pretresanja duše. Kajti poje življenje hočem živeti, Rebeka! Ne ndam se, da bi me preobdajale posastne mo, gočnosti. Hočem, da bi mi pot življenja predpisovali - bodisi živi, ali pa - drugi.

Rebeka: Ne, ne - ne ndaj se! Bodipovsem svoboden mo, Rosmer!

Rosmer: Ali pa veo, na kaj mislim sedaj? Ali ti ne veš? Ali ne vi, stis, kako bi se najtozje osvobodil vseh mneilnih spominov - vse želostne preteklosti?

Rebeka: Torej?

Rosmer: Stem, da postavim vsemu novo živo pesničnost nasproti.

Rebeka (se oprime naslone): Živo - ? Kaj - se to pravi?

Rosmer (stopi bližje): Rebeka - če bi Te sedaj vprašal: Ali hočeš biti moja druga žena?

Rebeka (je frenoteli nezmogljiva besede, potem radostna gaselice): Tvoja ja žena! Tvoja! - Jaz!

Rosmer: Dobro. Postkšiva. Oba bōtiva euo. Izprajnjeui prostor mōtve se mora sedaj izpolniti.

Rebeka: Jaz - na Meatinem mestu - !

Rosmer: Tcaj bo izprisana iz knjige mojega življenja. Popoknoma. Za vse čase.

Rebeka (Tko m frepetajōia): Ali misliš to, Rosmer?

Rosmer: Mora se zgoditi! Mora! Z mrlicēm na plečih ne morem, nočem hoditi po stezi življenja. Pomagaj mi, da se ga odresem. In potem gaskšiva vse spomine v svobodi, v radosti, v strasti. Ti mi bōti edina popraga, ki sem jo kdaj imel.

Rebeka (se ima porsem v oblesti): Ne govori nikdar reči o tem. Nikdar ne bodem Tvoja žena.

Rosmer: Kaj! Nikdar! O, kaj ne verjameš, da ti ne lahko hñbica? Ali mi v nejinem prijateljstvu ē kapljica hñbejni?

Rebeka (si triči nōsoe kakor istrasena): Ne govori tako, Rosmer! Ne ponarčaj!

Rosmer (jō prime za roko): Jā, da - v nejinem razmerju kljže mopecnost. O, kaj vidim, da čutiš prav tako. Ali mi res,

Rebeka:

Rebeka (zopet krepko in odločno): Poslušaj - pravim ti, če nadaljnje tako, tedaj odstopujem.

Rosmer: Odstopiš! Ti! Tega ne moreš. To je nemogoče.

Rebeka: Še bolj je nemogoče, da bi bila tvoja žena. Nikdar ne bo mogoče.

Rosmer (pogleda jo osinjen): Pravilo: Ni, mogoče? In tako čudno pravilo to. Zakaj ne moreš?

Rebeka (ga prime za obe roke): Dragi prijatelj - zaradi sebe in zaradi Tebe. Ne sprašuj, zakaj ne! (Zaprsti ga.) Pa ne besede več, Rosmer. (Gre do vrat na levo).

Rosmer: Istlej nimam drugega vprašanja, kakor - zakaj?

Rebeka (se obrne in ga pogleda): Tedaj je končano.

Rosmer: Med nama?

Rebeka: Ja.

Rosmer: Med nama se ne konča nikoli. Nikdar ne zapustiš Ros, merskolma.

Rebeka (drži ključke): Ne, tega pač ne storim. Toda, če se sprašuješ, je vendar končano.

Rosmer: Vendar končano? Kako -?

Rebeka: Ja. Kajti, tedaj grem onopot, po kateri ješla Theata. Sedaj veš, Rosmer.

Rosmer: Rebeka -!

Rebeka (pri odprti vratih, počasni kima): Sedaj veš! (Odide).

Rosmer (gleda zamrznjen nazaj na zaprta vrata; ga se): Kaj - je - to?

Tretje dejanje.

Loba na Kosmersholm.

Okno in vrata v predsobje so odprta. Toplotne. Sonce sije zunaj.

Rebeka, oblečena kakor v prvem dejanju, stoji pri oknu, zaliva cvetje. Gospa Helsethova pravi pohotno D. rebi.

Kratek molk.

Rebeka: Čudno je, da je pastor danes tako dolgo gori.

Helseth: Ah, to dela čisto. Pa sedaj, menim, da pride preč knati dol.

Rebeka: Ali ste ga kaj videli?

Helseth: Ko sem šla s kavo gor, se je ravno odpravil v spalnico, da bi se oblekel.

Rebeka: Krasnjem, ker mi večraj ni bilo povsem dobro.

Helseth: Opazilo se je. In čudila bi se, če se ne bi bilo kaj zgodilo med njim in pastro v njegovim svatom.

Rebeka: Kaj pa mislite, da bi se bilo zgodilo?

Helseth: Ne morem vedeti tega. Morda je Mortensgard nasiljal drugje proti drugim.

Rebeka: To je že mogoče. - Kaj poznate tega Petra Mortensgarda?

Helseth: Kaj se, gospodična. Kako morete misliti? Takinega!

Rebeka: Mar mislite, zato ker njeja omi grdi list?

Helseth: I, ne samo zato. - Morda veste, gospodična, da je imel otroka z omojeno ženo in da je mož pobegnil?

Rebeka: Štivala sem govorico. Ampak to je bilo preč davno, pre,

den je prišel sem.

Helseth: Da, bog obrvari, saj je bil Jakobat je zelo mlad. In ona bi bila morala imeti več pameti od njega. Saj jo je hotel trdi poročiti. Da ni mogel dobiti dovoljenja. In potem se je moral prav hudo pokoriti. - Ampak zares, raje. Tistega časa se je Mortensgard visoko povzpelo. Tisti jik je, ki iščejo tega moža.

Rebeka: Nizji ljubiče grede večinoma najraješi k njemu, karar bi radi dobiti kak svet.

Helseth: J, so pac še druzgi, ne le nizji ljubiče -

Rebeka (jo naskriva poglednje): Kaj res?

Helseth (marljivo snazi goto): Ja, gospodina, pa prav tako, ki se o njih najmanj misli.

Rebeka (ima opazka p cveticami): To pac le mislite, gospa Helsethova. Ja gotovo pa vendar ne morete vedeti.

Helseth: Tega da ne bi mogla vedeti, gospodina? No, zares, vendar vem. Kajti ce je moram s tem na dan - sama sem isla sletot s pisnom k Mortensgardu.

Rebeka (se obrne): Ne - hi - kaj res?

Helseth: Ja, zares sem bila tam. In pisno je bilo spisano na Rosmersholm.

Rebeka: Resnicno, gospa Helsethova?

Helseth: Ja, bogami, tako je bilo. In na finem papirju je bilo spisano. In fin, palec pečat je bil na njem.

Rebeka: In vam se je m'kazalo, odnesti ga tja? No, draga gospa Helsethova, tedaj pa je m' težko n'ganiti, čegavo je bilo.

Helseth: Tako?

Rebeka: Seveda je bilo kaj, kar je n'boza gospa Rosmerjeva v svoji bolehnosti. —

Helseth: gospodine, to ste rekli Vi, ne jaz.

Rebeka: Toda kaj je bilo pravzaprav v pismu? Ampak pes — saj ne morete reči tega.

Helseth: Hm, ali ne bi bilo mogoče, da bi vendar vedela?

Rebeka: Ali vam je povedala, o čem da je pisala?

Helseth: Ne, tega pes ni storila. Toda ko ga je Mortensgaard prečital, me je začel izpraševati na vse strani, tako da sem pec' lahko r'ganila, kaj je bilo zapisano.

Rebeka: Kaj pa mislite, da je bilo? O, draga, dobre gospe Helse, t'ova, povejte mi vendar.

Helseth: Ne, ne, gospodine. Ne povem, pa če bi mi pomnjeli vse zaklad'e sveta.

Rebeka: O, meni že lahko poveste. Saj soa vendar dobri mi, jateljici.

Helseth: V'og me varuj, da bi vam povedala kaj Fausga, gospos, dična. Nič drugega ne morem povedati, kakor to, da je bilo nekaj grdega, kar se je n'bozi bolni gospe vsadilo v glavo.

Rebeka: Kelo ji je vsadil v glavo?

Helseth: H'ndobni h'nd'e, gospodina. H'ndobni h'nd'e.

Rebeka: H'ndobni —?

Helseth: Ja, to pravim dvakrat. Prav h'ndobni h'nd'e so mo,

xali biti.

Rebeka: Kaj pa mislite, kako da je iteknil biti?

Helseth: J, jaz nje vem, kaj mislim. Ampak bogobvarnj moj jezika. Tam po mestni hodi gospa - hm!

Rebeka: Saj Tam poznam, da mislite gospo Krollovo.

Helseth: Ja, ta mi je nje prava! Pred menoj se vedno postavlja. In Kao Fridi mi nikdar gledala s prijaznimi očmi.

Rebeka: Ali mislite, da je bila gospa Rosmerjeva povsem zdrava, ve pameti, ko je pisala pismo Mortensgarbu?

Helseth: To je tako posebna reč ^{s pametjo} ~~z razumom~~, gospodrina. Čisto brez svesti vendarle ni mogla biti.

Rebeka: Ja saj je bila vendar vsa zmedena, ko je izvedela, da ne more imeti otrok. Takrat je vendar zbleznela.

Helseth: Ja, to je n bozo gospo zelo potelo.

Rebeka (vyame ročno delo in sede na stol pri oknu): Licer pa, gospa Helsethova - ali se ne zdi Fridi Tam, da je bila sreča za gospoda pastorya?

Helseth: Kaj, gospodrina?

Rebeka: Ja nista imela otrok. Kaj ne?

Helseth: Hm, ne vem prav, kaj naj rečem.

Rebeka: Ne, res mi lahko verjamete. Zamj je bilo najbože. In mi n otrayen, da bi potrdil kričice stroke.

Helseth: Gospodrina, mati otroci na Rosmersholm ne kriče nikdar.

Rebeka (jo pogleda): Ne kriče nikdar?

62

Helseth: Ne. Kar je spominjajo hridge, niso mali otroci. Tudi kaj
nikdar kričali.

Rebeka: To je vendar čudno.

Helseth: Naj me da: Ampak to je že tako v polbini. A kar je že bolj
čudno - kadar porastejo, se nikdar ne smejejo. Nikdar se ne
smejo, dokler žive.

Rebeka: To je pa vendar prečudno.

Helseth: Gospodična, ali ste videli - se enkrat, da bi se bil smejal
gospod pastor?

Rebeka: Ne - če premislim, pa je mi zdi res, da imate prav?
Ampak zdi se mi, da se hridge v tem kraju sploh ne sme-
jejo mnogo.

Helseth: Ne, resnično ne. Pravijo, da se je začelo na Rosmers-
holm. Potem pa mislim, da se je poč razširilo kakor na-
ležljiva bolezen.

Rebeka: Gospa Helsethova, pametna žena ste.

Helseth: Ah, gospodična, ne smete se mi smejati. - (Poslušaj):

Tiho, tiho - sedaj prihaja gospod pastor dol. Naj me vidi
omela v sobi. (Idite na desno.)

(Juan Rosmer grete s klobukom in spalico v roki skozi
predstojbo).

Rosmer: Dobro jutro, Rebeka.

Rebeka: Dobro jutro, moj dragi. (Fala; kratek molk.)

Ali greš iz hiše?

Rosmer: Ja.

Rebeka: Saj je res lepo vreme.

Rosmer: Tavo mizi prista k meui.

Rebeka: Ne, danes nisom prista.

Rosmer: Pa te žudi zanaprej - ne bo?

Rebeka: Tega se ne vem.

Rosmer: Ali je pristo kaj game?

Rebeka: Ja, "Uradni list".

Rosmer: "Uradni list" -

Rebeka: Na mizi leži.

Rosmer (odloži klobuk in palico): Ali je že kaj notri?

Rebeka: Ja.

Rosmer: Pa mi ga ne pošlji gor?

Rebeka: Saj jo ^{istak} ~~bova~~ vedosti zgodaj.

Rosmer: A tako. (Game list in čista stojici pri mizi) - Kaj? - -

"Ne more te dosti svariť pred brezgnačajnimi prebegi"

(To pogleda): Rebeka, ^{prebega} ~~prebega~~ me inemijejo.

Rebeka: Saj ni tam imena.

Rosmer: To nič ne de. (Čita dalje) - "Tajni izdajalci - žrtvejeve

natiže, ki vredno priznavajo svoj odprav, čim mislijo,

da je Frenotek primeren in - da se izplača." - "Izavno,

ten papir na slavni spomin časti ključne prednikov" - -

"Zagotovo pričakovaje da gospodariji Frenotke ne bodo sto,

parili z dostojno nagrado." (Poloji list na mizo). In to

pridejo o meui. Spinde, ki me poznajo že tako dolgo in tako

natančno. Cesar je tamni ne verjamejo. Ko vedo, da je

zlagana vsaka beseda - pa vendar pridejo.

Rebeka: Kaj je tam še več.

Rosmer vzame zopet časopis v roko: - "Edino oparico me neizveščana volja - " Nesrečen npliv, ki je raztepa morda celo na polno pojo, katerih za sedaj se nočemo javno razplavati, ti in raziskavati. " (Ogleda Rebeka): Kaj je to?

Rebeka: To citka nam, saj vidiš.

Rosmer (odloži časopis): Rebeka, tako ne ravnajo postojaki.

Rebeka: Ja, zdi se mi, da se jim ni treba prevzemati nad Mortenozar, dom.

Rosmer (hodi sem tja): Tinkaj je treba pesitve. Vse, kar je dobrega v clovek, pozine, če ostane tako. Toda ne sme se ^{ugoditi} ~~zgoditi~~. Oh, kakšno veselje - kakšno veselje bi čutil, če bi mogel posvetiti malo v te temne grozote.

Rebeka (vstane): Kajne da? In Tinkaj imaš nekaj velikega in lepega, za kar lahko živiš.

Rosmer: Pomisli, če bi jih mogel izbiniti, da bi izprognali sami sebe. Če bi jih mogel pripraviti, da bi se skesali in strahovali sami sebe. Če bi jih mogel privedi tja, da bi se približali drug drugemu strpljivo - v Gimbegni.

Rebeka: Ja, le prizadevi si na vso moč, pa boš videl, da gmagas.

Rosmer: Za se mi, da bi moralo ispeti. Oh! Kakšno veselo bi bilo tedaj to življenje. Nič več sovražnega prepira. Samo tekmo, vanje. Vse oči obrnjene na en smoter. Vsako stremljenje, vsaka misel bi vodila naprej - navzgor - vsakdo bi bil na svoji

naravnih poti. Sreča, ki bi jo izvršili vsi - bi sijala vsem.

(Pogleda skozi okno, zdigne se in pravi otojčno): Ah! Jaz je ne bi izvršil.

Rebeka: Ne - ? Ti je ne bi?

Rosmer: In tudi ne zase.

Rebeka: O, Rosmer, ne daj, da bi te prevel tak doom.

Rosmer: Sreča - draga Rebeka - sreča je najprej in predvsem tih, vesela, gotova zavest nedolžnosti.

Rebeka (glede predse): Fa - dolg -

Rosmer: Ah, ti ne moreš presopati tega. Ampak jaz -

Rebeka: Ti najmanj!

Rosmer (pokaže skozi okno): Allinski po folk.

Rebeka: O Rosmer - !

(Gospa Helseth pogleda skozi vrata na desni).

Helseth: Gospodična!

Rebeka: Takoj, Takoj. Sedaj ne.

Helseth: Le besedec, gospodična.

(Rebeka gre do vrat, Helsethova ji nekaj pravi: "Kretok čas je, petata. Helsethova pokima in odide").

Rosmer (nemiren): Ali je kaj zame?

Rebeka: Ne, samo gospodinjске reci. - Sedaj pa bi moral iti ^{dragi} na vrata, Rosmer. Pojdi nar dalec.

Rosmer (vzame klobuk): Fa, pojdi z mano. Pojdiva skupaj.

Rebeka: Ne, dragi, sedaj ne morem. Sam moreš iti. Tola ob, hči bi mi, da se otreses vseh težkih misli.

Rosmer: Hojim se, da se teh ne odresem nikedar.

Rebeka: Da te more takka pragna reč pogrebiti s takko smižo -!

Rosmer: Zal da mi pragna. No noč sem pramistjeval. Beata je morla jarno v Dela.

Rebeka: Kaj - misliš?

Rosmer: Jasno je gledala, ko je mislila, da te ljubim.

Rebeka: To bi bila jasno v Dela!

Rosmer (položi klobuk na smižo): Ne prenehoma me prijema misel - če se nisva oba motila ves čas - ko sva svoje razmerje imenovala prijateljstvo.

Rebeka: Ali misliš reči, da bi bila prav takko lahko -

Rosmer: - pekla ljubzen. Da. ²¹Le ko je bila Beata živa, so bile tvoje vse moje misli. Le so Tebi sem brepenel. Samo pri Tebi sem čutil tih, veselo, brezjeljno blaženost. Spominja se, Rebeka, da je začelo najino skupno življenje kator sladka, tajna otroška ljubzen. Brez reče in brez semj. Ali nisi čutila par tega? Povej mi.

Rebeka (se boji je sama s seboj): Ah, saj ne vem, kako naj ti odgo-
vorim.

Rosmer: Ko sva takko prisicno živela drug v drugem in drug za drugega, sva to smatrala za prijateljstvo. Ne, najino razmerje je bilo dnoseven zakon, morla re od vsega začetka. Zato je na moji strani gločin. Jaz nisem imel pravice do tega - zaradi Beate ne.

Rebeka: Ti nisi imel pravice, živeti precno? Ali verjames to, Ros,

mer:

Rosmer: Ona je zela na najino razmerje z očmi svoje ljubezni. Presoja
la je najino razmerje po načinu svoje ljubezni. Beata ni mogla
soditi drugače, nego je sodila.

Rebeka: Kako se moreš vendar obtoževati zaradi Beatine znanosti?

Rosmer: V svoji ljubezni do mene - na svoj način - ješla v mlino,
sko potok. To je probito, Rebeka. Tega ne premagam.

Rebeka: J ne misli na nič drugega, kakor na veliko, lepo nalogo, za
katero si zagotovil svoje življenje.

Rosmer (maje z glavo): Te gotovo ne izvisim več. Fayne. Tja tega,
kar vem sedaj, ne.

Rebeka: Pa zakaj ne ti?

Rosmer: Ker se nikdar ne more doseči znanje za stvar, ki ima
svoje višje r zločin.

Rebeka (vzbunjena): J, to so posledovani dvojni - posledovan strah -
posledovana nepokojna vest. Tinkaj govore ljube, da se mlatri
vračajo v podobi dirjajočih, belih konj: Vidim, da je to nekaj
potobnega.

Rosmer: Tristi, naj bo, kar je. Kaj pomaga, če ne morem premagati,
ti. In lahko mi verjameš, Rebeka, fakto je, kakor pravim. Strah,
ki naj se jo privede do trajne znanje, mora nositi sečen mož,
ki je brez krivice.

Rebeka: Ali je ^{radost tibi} reselje fakto nezogibno potrebna Rosmer?

Rosmer: Radost? Ja.

Rebeka: Tebi, ki se ne smeješ nikdar?

Rosmer: Večar le. Lahko mi verjameš, mnogo daru imam za veseljé.

Rebeka: Sedaj pojdi, dragi. Daleč - prav, prav daleč. Ali slizis? Tu kaj je Truj klobuk. In tukaj imaš trudi palico.

Rosmer (vzame oboje): Hvala ti. Ali res ne greš z mano?

Rebeka: Ne, ne. Sedaj ne morem.

Rosmer: No, bodisi. Saj si večar pri meni. (I. Kite stoji pri oboje.)

Rebeka, stojéca ga odprtimi vrati, pogleda naglo ven. (Potem odide do vrat na desni).

Rebeka (Druge vrata, tiho): Tako, gopna Helsethova. Sedaj ga lahko pustiš te sem. (Stopi k oltarju.)

(Kmetu vstopi rektor Kroll z desne, popravi nemo ni D, merjeno ni ne odloži klobuka).

Kroll: Torej je odšel?

Rebeka: Ja.

Kroll: Ali navadno dolgo izostane?

Rebeka: Ja. Toda danes se ne more niganiti tega. In če se nocete sestati z njim -

Kroll: Ne, ne. Le z vami bi rad govoril. Pa povsem na samem.

Rebeka: Tedaj je najbolje, da porabiva čas. Sedite, gospod rektor. (Sede na naslonjaci pri oltarju, Kroll sede na stol poleg nje.)

Kroll: Gospodična Westova - ne morete si pred misliti, kako mi gre k srcu preobrat, ki je zadel Frana Rosmerja.

Rebeka: Bili smo pripravljeni, da bo tako. Kraj za Helsethoma.

Kroll: Samo začel koma?

Rebeka: Posmer je čvrsto nopal, da rajtete z njim prej ali slej!

Kroll: Faz?

Rebeka: Vi in vsi njegovi prijatelji.

Kroll: Torej vidite! Tako slabotna je torej njegova razpoved, če se gre za hindu in za pajmere v vsakdanjem življenju.

Rebeka: Licer pa - če čuti potrebo, osvoboditi se na vse strani -

Kroll: Fa, ampak vidite - prav tega vendar ne verjamem.

Rebeka: Kaj pa verjamete?

Kroll: Mislim, da želite Vi za vsem tem.

Rebeka: To misel imate od svoje gospe, dektor Kroll.

Kroll: Vseeno, od koga jo imam. Ampak eno je gotovo. Močni dvo, mi - pravim, nenavadno močni dvo mi se me polaste, če se spominjam na pberem v duhu vse, kar ste delali in naganjali od prvega hipa, ko ste pristi sem.

Rebeka (ga pogleda): Ždi se mi, da je bil čas, ko ste imeli nena, vatno vero name, pektor Kroll. Malo ta nisem dejala: pri, steno vero.

Kroll (tiho): Koga pa ne obcarate, če se namerite?

Rebeka: Mar sem se namemila -!

Kroll: Fa, namemili! Sedaj nisem več tako neimen in da mislim, da je imelo čvrstvo kaj opraviti s to rečjo. Vse drin, zega niste hoteli, kakor da bi se vam pple vrsta na Posmers, holm. Fa bi se naselili tu kaj? V tem sem vam imel pomagati. Sedaj zè raznimem.

Rebeka: Pozabiti ste torej popolnoma, da me je Beata posila in nadlegovala, naj pridem sem.

Kroll: Ja, ko ste običarali štiti njo. Ali naj bi se ~~se~~ reklo pripadateljstvo onemni čitri, ki ga je gojila za Vas ~. Saj je bilo že mali kovanc, je. Izprevidlo se je že v nekakšno obširno žalost, ce smem tako reči. Ja, to je prava beseda.

Rebeka: Modite tako dobri, pa se spomnite, v kakšnem stanju je bila Vaša sestra. Kar se mene tiče, se mi pač ne more očitati, ti, da bi bila kakorkoli penapeta.

Kroll: Ne, tako gares niste. Ampak tem nevarnejši ste hitem, nad katerimi bi radi dosegli oblast. Lahko vam je, ravnanje s prejšnjim, popolnoma, natancno preraičujeno - ker imate hladno srce.

Rebeka: Hladno srce? Ali ste prepričani?

Kroll: Sedaj sem prepričan. Kako bi bilo sicer mogoče, da končate vsa leta semintja, pa ne uprišete svojega smotra na slavo in oči? Ja, da, dosegli ste, kar ste hoteli. Njega in vse imate v sozji polki. Ampak - da bi dosegli vse to, se niste potrasili, spraviti ga v nesrečo.

Rebeka: To mi res. Teja nisem storila jaz. Vi ste ga pahili v nesrečo.

Kroll: Jaz!

Rebeka: Ja, takrat ko ste mi vsteli v glavo misel, da je on kriv strasnega Beatinega konca.

Kroll: To se ga je torej vendar se močno doteknilo?

71

Rebeka: Lahko si pač mislite. Tako nežna dišica -

Kroll: Meni sem, da se znajo takozvani svobodni možje
otresti vseh pomislekov? - Tako je torej! Da, da - pravzaprav
prav sem vedel. Potomec mož, ki gledajo tvoj na nas-
morda mi usoda, vendar se mihrani to, da bi se
odstajal od vraga, kar je podjedoval od roda roda.

Rebeka (gleda zamitljeno mese): Juan Rosmer je globoko
vkorujen v svojemu pokli. To je gotovo in resnično.

Kroll: Da, ni, na to bi se bili morali ozirati, če ste imeli kaj
qveta čivstra. Pa seveda, takih abjurov in ste mogli
imeti ti. Saj so bili tasi pogoji tako nekonečno različni
od njegovih.

Rebeka: Kakšni pogoji?

Kroll: Menim - pogoji porokine - gospodina Westera.

Rebeka: Tako - Da, to je prav resnično. Porokila sem se v
prav neznatnih razmerah. Tada vendar -

Kroll: Jaz ne govorim o stvarih in položajih. Na moralčne
pogoje mislim.

Rebeka: Pogoji? Pogoji česa?

Kroll: Vasčega učlovečenja sploh.

Rebeka: Kaj pravite?

Kroll: Pravim to le zato, ker pojasnjuje to vse vaše ve-
daje.

Rebeka: Tega ne razumem. Jazno besedo hočem.

Kroll: Mislil sem res, da vam je vse jasno. Licer

bi bilo pač čudno, da ste se dali adaptirati od doktorja Westa -

Rebeka (vstane): A tako! Sedaj razumem.

Kroll: - da ste sprejeli njegovo ime. Vaša mati se je imenovala Jawik.

Rebeka (loži semterga): Moj oče se je imenoval Jawik, gospod rektor.

Kroll: ^{ga} Vaša mater je moral njen poklic vedno privajati v dotiko z otrojnim zdravnikom.

Rebeka: Glede tega imate prav.

Kroll: In tako, ko je umrla Vaša mati, Vas je vzel k sebi. Pavnal je z Vami robato. In vendar ste ostali pri njem. Vedeli ste, da Vam ne zapusti počunega grota. Saj ste dobili samo raboj s knjigami. In vendar ste ostali pri njem. Prizanašli ste mu. Stregli ste mu do zadnjega dihleja.

Rebeka (stoji pri mnzi in ga gleda porogljivo): In da sem storila vse to, razlagate s tem, da se je arjalo mojega pojstra nekaj nenavnega, nekaj zločinkega!

Kroll: Kar ste storili zanj, izvajam iz naravnega, otroškega instinkta. In go Vaše vedenje smatram za posledico Vaše, ga pojstra.

Rebeka (jezna): Toda v tem kar pravite, ni resnične besede! To lahko dokazem. Kajti doktorja Westa sploh se ni bilo v Finnmarkah ob mojem pojstru.

Kroll: Oprostite, gospodična, že leto prej je prišel v Fort. To sem izvedel.

Rebeka: Mogle se, Tam pravim. Prosem se motite.

Kroll: Če le predvčerajšnjem ste pekli, da g' ste devetin dvajset let stari mi da greste v Frideseto.

Rebeka: Tako? To sem pekla?

Kroll: Ja, to ste pekli. Torej lahko izračunam —

Rebeka: Pociasi! Ti Tam mi ne pomaga računanje. Kajti takoj Tam lahko povem, da se ožnanjam za svo leto mlajšo.

Kroll (neverno se smehljaje): Zares? To je zopet nekaj novega. Kako pa to?

Rebeka: Ko sem bila petindvajset let stara, se mi je zapelo — neomogočeno — da se prehitro staram. Tedaj sem začela vtajevati eno leto.

Kroll: Tako? Spodobjena žena? Mar imate predsojce glede starosti za možitev?

Rebeka: Ja, verjamo je bilo — mi omejno. Oboviti ostane to in ono, česar se ne resi. Zjndje smo pač takle.

Kroll: Bodi že takle ali takle. Moj račun se pa vendar lahko vjema. Kajti leto dni, preden je dobil doktor West gori slinčbo, je na kratko obiskal Finnmark.

Rebeka (močno razburjena): To ni res!

Kroll: Ja ni res?

Rebeka: Ne! Moja mati mi nikdar govorila o tem.

Kroll: Nikdar govorila?

Rebeka: Ne, nikdar ne. In doktor West tudi ne. Ni tr besed, dice.

Kroll: Ali mi mogoče, da bi bila oba imela fettne nječke, da sta preskočila svo leto? Pa kakor ti, gospodična Westova. Morala je to posebnost Vase družine.

Rebeka (hodi seutertja ni vije roke): To je nemogoče. To mi boče le vsiliti v misel. To mi resnično. Ne more biti resnično. Niha, kar me -

Kroll (vstane): Fraga moja - zakaj za božjo voljo vam pa gre to tako krcn? Saj me kar plšite. Kaj naj pa mislim?

Rebeka: Ni. Ni vam ni treba misliti.

Kroll: Tedaj mi morate venčar razložiti, zakaj vam gre ta reč tako krcn.

Rebeka (se ghere): To je pač prano rektor Kroll. Ne miha me, da bi veljala za neyaltovsko dete.

Kroll: No, zaradi mene. Ja, da, po miriva se tučas s tem razla, gajem. Ampak tudi v tej stvari vam je torej še ostal - predsodek?

Rebeka: Ja, to je.

Kroll: No, menda je ^{večinoma} tako) z vsem, kar imenujete svojo svoboto, ditev. Načitali ste se nestevitnih novih misli in mneuj. Nedaj-veste o različnem znaustvenem raziskavanju, o rezultatih, ki so ovrglj navidezno marokaj, kar je doslej veljalo za neyapodbojno. Ampak vse to je ostalo pri Vas le znanje, gospodična Westova. Znanost. V kri vam ni pristo.

Rebeka (premisltjeva): Mogoče, da imate prav?

Kroll: Ja, le sauni se izprašajte, pa boste videli. In če je z Vami tako, tedaj pač lahko vem, kako je z Franom Rosmerjem. Saj je neravnost blazno - z ^{devil} ~~devil~~ v pogin, če bi nastopil, pa javno priznal svoj odpad. Pomislite, on s svojimi plaš, no dušo! Pomislite si njeza, zavreženega - preganjanega od onih, ki jim je pripadal dostoj: izpostavljenega brezobzirnim napadom najboljših članov naše družbe. In nikakor ni mož, ki bi to pretrpel.

Rebeka: In mora pretrpeti. Prepogni je; vrniti se ne more.

Kroll: Učie ni prepogni. Nikakor ne. Kar se je zgodilo, se lahko zamotei, ali se pa lahko razlega, da je bila hipna, čeprav obžalovanja vredna gnošta. Ampak - eu ~~korak~~ korak je neizogibno potreben.

Rebeka: Kaj naj bi bilo to?

Kroll: Pripraviti ga morate do tega, da bo razmerje zakonito.

Rebeka: Najino vzajemno razmerje?

Kroll: Ja. Poskrbeti morate, da dosežete to. Ne maram na, danino preiskavati stvari. Ampak ždi se mi, da sem spajl, da se najboljše premaga tako zvane predsodke, če se - hm.

Rebeka: Če se gre za razmerje med možem in ženo, ste hoteli reči.

Kroll: Ja - o kritično povedano, to mislim.

Rebeka (gre počasi k oknu in gleda ven): Malo da nisem rekla - da bi mi bilo všeč, če bi imeli prav, rekletor Kroll.

Kroll: Kaj menite? Tako čudno pravite to.

Rebeka: Ah, kaj! Ne govoriva več o teh rečeh. Ah - on pruhaje.

Kroll: He! Torej moram oditi.

Rebeka (gre k njemu): Ne, ostanite tukaj. Sedaj izveste nekaj:

Kroll: Sedaj me. Zdi se mi, da ga ne bi mogel gledati.

Rebeka: Prosim Vas - ostanite. Ostanite, sicer Tam bo pozneje sed.
Zadujkrat Vas prosim za kaj.

Kroll (jo začuden pogleda, pa odloži klobčik): No, gospodična West, va - bodisi.

(Kratek molk. Potem vstopi Juan Rosmer in preda solja).

Rosmer (obstane pri vratih, ko opazi rektorja): Kaj! Ti tukaj!

Rebeka: Ni se hotel postati s Tetjo, Rosmer!

Kroll (nehote): Ti!

Rebeka: Ja, gospod rektor. ~~Mida~~ se tikava - Rosmer in jaz.
Najino razmerje je tako pravno.

Kroll: Ali je bilo to, kar ste mi obljubili, da izvem?

Rebeka: To - mi še nečaj!

Rosmer (vstopi k Krollu): Kakšen namen imas z današnjim obiskom?

Kroll: Poskušati sem hotel še enkrat, da bi te nastavil in zopet pridobil.

Rosmer (pokaže na časopis): Zgaga tega, kar je tam napisano?

Kroll: Tega nisem preal jaz.

Rosmer: Ali si storil le en korak, da bi bil prepričan to?

Kroll: Za to ne bi bil mogel odgovarjati oprico naloge, kateri sližim. Pa čuti mi bilo v moji moči.

Rebeka (razfuga časopis v kose, zmečka ostanki in jih vrže za peč):
Tako. Sedaj nam je izpred oči. Pa naj nam bo še iz misli. Kajti kaj takega ne pride več, Rosmer.

Kroll: Oh da, če bi mogli doseči to!

Rebeka: Sedimo. Vsi trije. Sedaj povem vse.

Rosmer (pode nehote): Rebeka, kaj se je zgodilo s Tetjo? Ta čudni mi...

- Kaj naj to pomeni?

Rebeka: To je mir izga sklepa. (Sede). Sedite venkar, gospod rektor.
(Rektor Kroll sede na zofu).

Rosmer: Izga sklepa? Kakšnega sklepa?

Rebeka: Tovarni. Ti hočem, kar potrebujem, da lahko živim življenje.
Naj se ti vrne Troja vesela nedolžnost, dragi prijatelj.

Rosmer: Ali - kaj pomeni vse to?

Rebeka: Samo povem ti. Nič drugega mi treba.

Rosmer: Torej!

Rebeka: Ko sem prišla semkaj iz Finnmark - z doktorjem Westom - se mi je zgodilo, kakor bi se mi odpiral nov, velik svet pred očmi. Doktor me je bil pončil o tem in onem. Vse neskladno znanje, kar sem ga imela o reših življenja, je bilo od moga.
(Komaj slisno in bojevaje se sama s seboj): Potem pa -

Kroll: Potem?

Rosmer: Rebeka - saj vse to venkar vem.

Rebeka (se obrabi): Ja, da - prav imao. O tem veš dovolj.

Kroll (jo ostro gleda): Morda je bolje, če grem.

Rebeka: Ne, ostanite, dragi rektor. (Rosmerju) Ja, to je bilo torej, glej - deložna sem hotela biti nove dobe, ki je napočila. Feležna vseh novih misli. - Rektor Kroll mi je nekč pripovedoval, da je imel plerk Brendel veliko moč nad Teboj, ko si bil še deček. Mislila sem, da bi se moralo to posrečiti tudi meni.

Rosmer: S tajnim namenom si prišla semkaj - !

Rebeka: Hotela sem, da bi bila skupaj Korakala v svobodi - naprej, veno, mer naprej - do skrajnega. Toda med Teboj in celo, popolno osvoboditvijo je stala ona črna, neprestopna stena.

Rosmer: Kakšna stena?

Rebeka: Mislim, Rosmer, da bi bil samo v jasni voljni svetlobi lahko vgrastel k svobodi. A bolehal in kiral si ob nračnosti takega zakkona.

Rosmer: Privikraj govoris tako o mojem zakonu.

Rebeka: Ker se nisem injala. Ker bi Te bilo intrasilo.

Kroll (naredi Rosmerju znamenje): Sedaj stisno!

Rebeka (na daljavo): Razumela sem pa dobro, kje je najti resitev. Edino resitev. In tako sem ravnala.

Rosmer: Kaj si ravnala?

Kroll: Ali hočete reči, da -

Rebeka: Da, Rosmer - (vstane) le posedi. Tudi ti, rektor Kroll. Ampak sedaj mora vrn. Ti ne bi bil Rosmer. Ti si brez krivice. Jaz sem bila ona, jaz - ki je izvalila Beato na pot blaznosti.

Rosmer (poskoči): Rebeka!

Kroll (plane po konci) - na pota blaznosti!

Rebeka: Na pota - ki drže k milinskemu potoku. Sedaj vsta.

Rosmer (kakor omamljen): Jaz ne razumem - kaj pravi pravzaprav - Ne besede ne razumem.

Kroll: O da. Polagoma umeravam.

Rosmer: Toda kaj si storila! Kaj si ji pa mogla reči? Saj

nibito ničesar. Prav ničesar!

Rebeka: Pričepnila sem ji, da se izgovarja in starih predsodkov.

Rosmer: Ampak - fakrat vendar še nistem storil tega.

Rebeka: Ampak vedela sem, da se kmalu zgodi.

Kroll (kima Rosmerji): Takko, fakko!

Rosmer: In potem - kaj potem? Sedaj hočem vedeti vse.

Rebeka: Nekaj časa pogneje - sem jo protila ni ničilo, naj me pno, ti otro!

Rosmer: Zakaj si pa fakrat hotela odpotovati?

Rebeka: Saj nistem hotela otro! Ostati sem hotela. Ampak dejala sem, da je na obe plati bolje - če odidem pravočasno. Fala sem izpogrevali nastititi, da bi se integririlo kaj - kaj zgoditi, če bi ostala.

Rosmer: To si torej dejala in storila.

Rebeka: Ja, Rosmer.

Rosmer: In to si imenovala ravnanje?

Rebeka (brez glavn): Ja. Takko sem rekla. (Kratek molk.)

Rosmer: Ali si sedaj povedala vse, Rebeka?

Rebeka: Ja.

Kroll: Ne vsega.

Rebeka (ga intrasena pogleda): Kaj naj ti bilo še?

Kroll: Ali mi morala Beata Končino verjeti, da je potrebno - ne le najbolje - ampak da je potrebno z ozirom na vas in na Rosmerja, da pride te čimprej drugam? Kaj?

Rebeka (lito in nejasno): Mogoče da sem rekla tudi kaj.

Tallega.

Rosmer (pade v naslonjaci pri oknu): ~~En~~ v te petkane lazi in slepa, rize je verjela nesrečna bolnica! Tudi v verjela! Neomajno!
(Vzglada Rebeka): In nikoli me ni vprašala. Ne z besedico!
O, Rebeka - saj vidim - Ti si ji odgovorila.

Rebeka: Saj si je vtepla v glavo, da ona, soproga brez otrok, nima pravice, biti tukaj! In potem si je umislila, da je dolžna, nimamviti se.

Rosmer: In Ti - Ti nisi storila ničesar, da bi ji izbita iz glave to domišljijo?

Rebeka: Ne.

Kroll: Morda ste jo še celo popreterali? - Izgovorite! Ali ste krepkali njeno zavest?

Rebeka: Ina je pač tako nimevala.

Rosmer: Ja, da - mi zaradi Tebe se je nimala vseeno. In končno se Ti je nimala. (Plane po loncu). Kako si mogla - kako si mogla niganjati tako grozno izro!

Rebeka: Umislila sem, da je voliti izmed dveh groznej; Rosmer.

Kroll (strogo, poveljavalno): Niste imeli pravice, voliti tako.

Rebeka (razgubeta): Mar mislite, da sem hodila okrog, pa ravna, la s hladnim, modrovalnim preudarkom? Takrat se mi, sem bila, ker sem sedaj; ko stojim tukaj, mi kama pripa, vedujem. In potem je frdi dvojna volja v cloveku, se mi zdi! Ho teli sem se iznebiti. Beate. Tako ali tako. Ja ven, dar nisem verjela, da se kdaj zgodi. No me je vabilo in

in mamilo, se mi je zdelo ob vsakem koraku, da kriči nekaj v meni: Zdej ne dalje! Ne za korak dalje! In potem vendar nisem mogla opustiti. Morala sem še za majhno, majhno maleukost naprej. Le prav prav malo. In potem le še malo - in zmerom je malo - in tako se je zgodilo. - Tako se zgodi vselej taka reč.

(Kratka parča).

Rosmer (Rebeka): In kako misliš, da bo sedaj s Teboj? Po vsem tem?

Rebeka: Z mano boji kakorkoli. Za to se ne gre tako natančno.

Kroll: Ne beseda, ki bi pričala o kesanju. Morda ga še ne čutite ne?

Rebeka (hladno): Odpustite, gospod rektor - to je nekaj, kar ni nikomira mar. To opraviš že sama s seboj.

Kroll (Rosmerju): In s to čustvo živio pod eno streho. Celo v resni nem razmerju. (Gleda na slike). I - pokojniki - da bi sedaj gledali!

Rosmer: Ali greš v mesto?

Kroll (vzame klobuk): Ja. Čim prej, tem bolje.

Rosmer (vzame Fridi klobuk): Tedaj grem s Teboj.

Kroll: Kaj nameravaš? O, saj sem si mislil, da Te se nisimo popolnoma izgnbili.

Rosmer: Torej pojdiva, Kroll! Pojdiva! (Oba odideta skozi predsoba, ne da bi se ozpla po Rebeki. Takoj pristopi Rebeka previdno k oknu in gleda med cvetnjaki vün).

Rebeka (napol glasno, sama za se): Zopet ne čez brv! Okoli gresta! Nikdar ne pride čez mlinski potok. Nikdar ne! (Ozide at okna) Oh, da, da! (Sogovori).

(Helsethova pride z lesne)

Helseth: Kaj pa je, gospodčina?

Rebeka: Gospa Helsethova, ali ste tako dobri, pa mi prinesete kovec iz podstrešja?

Helseth: Kdo kovec?

Rebeka: Ja. Onega rnjavega iz tilijske kože. Saj ga poznate.

Helseth: Seveda. Ampak - bog nas obvaruj - kaj mislite vi, potovati, gospodčina?

Rebeka: Ja, gospa Helsethova, sedaj odpotujem.

Helseth: Pa kar ~~gospodčina~~ pri tej prici?

Rebeka: Čim imam stvari v kovcu.

Helseth: Kaj takega pa res še nisem slišala. Pa se vendar kmalu vrnete, kaj ne da?

Rebeka: Nikdar se ne vrnem.

Helseth: Nikdar! Za božjo voljo vendar, kaj pa bo na Rosmersholm, če ne bo več gospodčine Westore Frikej? Sedaj je vendar postalo prijetno za gospoda pastora.

Rebeka: Ja, ampak danes je meni postalo temno pri srcu, gospa Helsethova.

Helseth: Temno! Jezno - zakaj pa?

Rebeka: Zaprlo se mi je, kadar da bi se bili zasvetili beli konji.

Helseth: Beli konji! Obelem dnevi!

Rebeka: Ah, beli konji na Rosmersholm se prikazujejo ob vsakem času. - (Z dringim glasom). Torej kovec, gospa Helsethova.

Helseth: Ja, kovec. (Obe odidei na desno).

Četeto dejanje.

Soba na Rosmersholmu.

Pozno zvečer. Svetilka s senčnikom, na mizi, je prižgana.

Rebeka stoji pri mizi in spušča malečnosti v potno torbo. Plasi, klobuk in bela kvačkana rita na zofi.
(Helsethova pride z desne).

Helseth (govori polglasno in je videti rezervirana): Gospodična, sedaj so vse stvari igrane. Zinaj se na kulinjskem hodniku.

Rebeka: Dobro. Koročili ste pač tudi voznika?

Helseth: Ja. Vprašal je, kdaj naj bo tjakaj z vozom.

Rebeka: Približno ob enajstih. Tavnik odide o polnoči.

Helseth (nezanim): Ampak gospod pastor? Če ga dotlej ne bo domov?

Rebeka: Tvekanje odprotijem. Če ga ne vidim več, mi lahko recite, da mi pošljem dolgo pismo. Ne pozabite na to.

Helseth: Ja, to je morala vse prav - to spisanjem. Toda - gdi se mi, ubožica, da bi bilo vendar bolje, če bi posturiti še enkrat govoriti z njim.

Rebeka: Morala. Morala je pa tudi bolje, če ne.

Helseth: Ne - da sem morala doživeti to - mi kadar ne bi bila mislila tega.

Rebeka: Kaj ste pa mislili, gospa Helsethova?

Helseth: No, mislila sem res, da ima pastor Rosmer ^{pošte} ~~nevejsi~~ na,

men z Tauri.

Rebeka: Postenejši?

Helseth: Da, bogami, to pravim se eukrat.

Rebeka: Frage gospa, kaj pa mislite s tem?

Helseth: Se to mislim, kar je prav in posteno. Na ta način se ne bi smel
stresati, ne.

Rebeka (jo pogleda): Postrojajte, gospa Helsethova. Povejte mi odkrito sič,
no, zakaj pa pravzaprav mislite, da potujem?

Helseth: Kaj ljubi bog, nazadnje je morda potrebno gospodična. Ej, da,
da, da. Ampak lepo se mi res ne zdi ot gospoda pastora. Mortenogard,
seveda, ta je bil končno še opravičen. Kajti njen mož je bil še živ.
Torej se ob najbrži volji nista mogla poročiti. Ampak pastor - ne,
glejte, ta - hm!

Rebeka (s slabotrim smelljajem): Torej to ste mislili o meni in o
pastorju?

Helseth: Ne, bog obvaruj, nikakor ne. Da, lotela sem reči, do današnjega
dneva ne.

Rebeka: Ampak poleg -?

Helseth: No - po vseh gradobijah, ki so o pastorju v časnikih, kakor pri,
povrednjajo ljude -

Rebeka: A tako!

Helseth: Ja, zdi se mi namreč, da se lahko verjame bogve kaj se vse
o človeku, ki je prestopil k Mortenogardovi veri.

Rebeka: I da, to je že mogoče. Tosta jaz? Kaj pravite o meni?

Helseth: Bog obvaruj, gospodična - mislim, o vas se ne more reči
mnogo. Saj je morda neporočeni ženski težko obstati. Voi
smo le slabotni ljude, gospodična Westova.

Rebeka: To je resnična beseda, gospa Helsethova. Voi smo le sla,

botui ljigje. — Kaj pa poslušate?

Helseth (ticho): Žejno, ždi se mi, da prikaže ravno se o pravem času.

Rebeka (se nestrasi): Torej venčar! (Izločno) No da. Bodisi.

(Jvan Rosmer vstopi skozi predeboje).

Rosmer (opazi priprave za pol, obrne se k Rebeki in vpraša): Kaj naj to pomeni?

Rebeka: Oshajam.

Rosmer: Nemidoma?

Rebeka: Fa. (Helsethovi): Torej ob enajstih.

Helseth: Je že dobro, gospodična. (Pojde na desno. Kratak molk).

Rosmer: Kam potuješ, Rebeka?

Rebeka: Sparmitkom na sever.

Rosmer: Na sever? Kaj boš tam?

Rebeka: Saj sem prišla od nje.

Rosmer: Toda tam nimas sedaj nič kaj opraviti.

Rebeka: Saj Fridi Frikaj ne.

Rosmer: Kaj pa boš začeti?

Rebeka: Ne vem. Se gledati. Locom, da napravim vse mi konec.

Rosmer: Fa napraviti konec?

Rebeka: Rosmersholm me je ~~stvaril~~ stal.

Rosmer (pazno): Kaj praviš?

Rebeka: Tovsem me je umel. — No sem prišla, sem imela še tako srečo, pogumno voljo. Sedaj me je podjarmila tuja postava. — Ne verjamem, da bi se v bodoče njala polotiti še kakšne peči.

Rosmer: Zakaj ne? Kakšna je tista postava, ki praviš, da te je -

Rebeka: Ah, dragi, ne govoriva sedaj o tem. - Kaj se je pa zgodilo s Teboj in z rektorjem?

Rosmer: Pobotala sva se.

Rebeka: Tako. To se je torej zgodilo.

Rosmer: Šel je ves naš stari krog prijateljev v svoji hiši. Kar so mi dopovedovali, mi je pojasnilo, da mi delo game, oplemenjuje, vati diše. - Vkrivtega je pa samo ob sebi. Fallo brezšpno. - Odrkam se Ferni.

Rebeka: Ja, da, - morda je res najbolje.

Rosmer: Ali govoriš sedaj tako? Ali je to sedaj tvoje mnenje?

Rebeka: Ostalo je moje mnenje. Zadnje dni.

Rosmer: Lažet, Rebeka.

Rebeka: Lažem - !

Rosmer: Ja, lažeš se. Nikdar nisi verovala vame. Nikdar nisi verjela, da sem moč, ki bi lahko pritoril kakšno zmago.

Rebeka: Verjela sem, da bi bilo nama obema mogoče.

Rosmer: To ni res. Misliš si, da bi sama lahko storila kaj velikega v življenju. Misliš si, da bi me lahko porabila za ono, po čemur si hrepenele. Tvojim namenom naj bi bil služil. To si mislela.

Rebeka: Rosmer, poslušaj me -

Rosmer (sede na xopo): Ah, le pusti. Sedaj vidim do dna. Mi sem kaj, kor pokorica v Tvojih rokah.

Rebeka: Rosmer, poslušaj me. ~~Govoriva~~ Govoriva se o tem. Zadrži.

kratj. (Sede na stol poleg rofe). Vsem tem sem ti hotela pravzaprav
pisati - čim bi bila prišla na sever. Toda vendar je bolje, da slišiš
zē sedaj:

Rosmer: Ali imaš še kaj priznati?

Rebeka: Še največje ostane.

Rosmer: Največje - ?

Rebeka: Ino, česar se stitil nisi. Ino, kar daje vsemu živu in seuci

Rosmer (maje 3 glavo): Vsem tem ne raznimem ničesar.

Rebeka: Taci je res, da sem nastavljala zanke, da bi bila lahko prišla,
ka na Rosmersholm. Kajti menila sem, da bi tu kaj lahko
nastla svojo prečo. Tako ali pa tako - ali me raznimš?

Rosmer: Saj si tudi izgovarila - kar si hotela.

Rebeka: Zdi se mi, da bi bila izgovarila vse, karkoli bi bilo - ~~ta~~,
kratj. Kajti fakrat sem imela še svojo poginuno, svobodno
porojeno voljo. Kaj se pravi, imeti obzire, nisem kaj,
mela. Ni bilo razmerja, ki bi se mi bila umaknila. -
Toda potem je prišel zacetek onega, kar je zlo nito mojo
voljo - kar me je tako jedno ustrasilo za vse življenje.

Rosmer: Kaj je prišlo? Govori tako, da te lahko raznimem.

Rebeka: Pograbilo me je - ono divje, nepremagljivo hotenje -
O Rosmer - !

Rosmer: Hotenje? Ti - ! Česa?

Rebeka: Tebe!

Rosmer (koče planiti): Kaj se to pravi?

Rebeka (ga zadržiti): Posedi, dragi. Sedaj moraš postopati dalje.

Rosmer: In reči hocēs - da si me ljubitela - na tak način!

Rebeka: Mislila sem, da se mora temu reči ljubititi - fakrat.
Mislila sem, da se ljubezen. Pa ni bilo to. Bilo je, kakor